

Dadansoddi ar gyfer Polisi

Analysis for Policy

Ymchwil gymdeithasol
Social research

Rhif: 04/2014

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Gwerthusiad o'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg

Adolygiad o'r Cynllun Sabothol Iaith
Gymraeg ar gyfer ymarferwyr
addysgol: profiad cyfranogwyr
2011-2012

Gwerthusiad o'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg

Adolygiad o'r Cynllun Sabothol Iaith Gymraeg ar gyfer ymarferwyr addysgol: profiad cyfranogwyr 2011-2012

Ionawr 2014

Arad

Brett Duggan, Hefin Thomas a Sioned Lewis

Barn yr ymchwilydd a fynegir yn yr adroddiad hwn ac nid yw o reidrwydd yn adlewyrchu barn Llywodraeth Cymru.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Catrin Redknap

Prif Swyddog Ymchwil (Iaith Gymraeg)

Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi

Cyllid a Gwasanaethau Corfforaethol

Llywodraeth Cymru

catrin.redknap@cymru.gsi.gov.uk

Ffôn. 029 20 825 720

Ymchwil Gymdeithasol Llywodraeth Cymru, 2014

ISBN 978-1-4734-0792-3

© Hawlfraint y Goron 2014

Cynnwys

1. Crynodeb gweithredol	2
2. Cyflwyniad i'r adolygiad	5
3. Canlyniadau'r arolwg	13
4. Traweffaith.....	20
5. Effeithiolrwydd cyflwyno'r Cynllun	36
6. Casgliadau ac argymhellion	45
Atodiadau	55

1 Crynodeb gweithredol

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi canfyddiadau'r adolygiad o'r Cynllun Sabothol a gynhaliwyd yn ystod hanner cyntaf 2013 gan Arad, ar ran Llywodraeth Cymru. Mae'r adolygiad yn canolbwyntio ar fesur traweffaith y Cynllun, ac wedi ei seilio ar farn y cyfranogwyr hynny a fu'n dilyn y cyrsiau yn y cyfnod Ionawr 2011–Rhagfyr 2012. Casglwyd eu barn trwy arolygon a chyfweliadau. Cysylltwyd hefyd â sampl o reolwyr llinell, athrawon bro a darparwyr yr hyfforddiant er mwyn ystyried sylwadau'r cyfranogwyr mewn cyd-destun ehangach.
- 1.2 Mae'r adolygiad hwn yn rhan o raglen ymchwil ehangach i werthuso Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg (y Strategaeth) a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2010. Bydd y gwerthusiad hwnnw yn asesu cynnydd yn erbyn nodau ac amcanion y Strategaeth ac yn ceisio deall pa mor effeithiol y mae gwahanol elfennau'r Strategaeth yn plethu â'i gilydd. Byddwn yn defnyddio casgliadau'r adolygiad hwn wrth ystyried cyfraniad y Cynllun i nodau ac amcanion y Strategaeth yn ei chyfanrwydd.

Canfyddiadau

- 1.3 Yn gyffredinol roedd gan bawb farn gadarnhaol iawn am ansawdd a natur yr hyfforddiant a gynigir trwy'r Cynllun Sabothol. Awgrymodd y gwaith maes bod cynnwys y cyrsiau ar bob lefel yn addas.
- 1.4 Mae nifer helaeth o'r cyfranogwyr yn adrodd eu bod yn fwy hyderus a brwdfrydig o ganlyniad i'r cwrs, ac mae'r rhan fwyaf hefyd wedi gwerthfawrogi yn fawr y cyfle i ddatblygu eu sgiliau iaith.
- 1.5 Mae'r Cynllun Sabothol wedi cynorthwyo nifer o ysgolion i greu ethos mwy Cymreig ac i gyflwyno mwy o Gymraeg achlysurol.

Mae'r dystiolaeth o draweffaith ar lefel sgiliau'r dysgwyr yn llai amlwg (a thu hwnt i gylch gorchwyl y gwaith hwn). Awgrymodd y cyfweiliadau gyda swyddogion awdurdodau lleol efallai na fyddai'n realistig i'r Cynllun Sabothol (y Cynllun) ar ei ben ei hun ddod â manteision mesuradwy i gyrhaeddiad addysgol y disgyblion a addysgir gan gyfranogwyr y cyrsiau.

- 1.6 Mae'r adolygiad wedi amlygu bod y daith o'r broses recriwtio cychwynnol hyd at y cyfnod ôl-ofalaeth, yn amrywio ar gyfer gwahanol gyfranogwyr. Mae hyn yn dibynnu ar sut maent wedi dod i gysylltiad â'r Cynllun, yn ogystal ag ar eu cymhelliant personol a rhesymau'r ysgol dros gymryd rhan.
- 1.7 Mae'r Cynllun Sabothol wedi cael ei addasu a'i fireinio sawl gwaith dros y blynyddoedd; serch hynny un elfen bwysig wrth geisio parhau i adeiladu ar lwyddiannau'r Cynllun yw'r angen i gryfhau'r ôl-ofalaeth i gyfranogwyr wedi iddynt gwblhau'r cwrs.
- 1.8 Mae'r adolygiad hwn yn cyflwyno argymhellion i gynorthwyo'r Cynllun Sabothol fynd i'r afael â'r heriau hyn yn ystod y cyfnod nesaf. Mae'r argymhellion yn cyfeirio at yr angen i sicrhau bod cydgynllunio effeithiol yn digwydd ar lefelau cenedlaethol, lleol ac o fewn ysgolion a cholegau er mwyn caniatáu recriwtio cyfranogwyr i'r Cynllun mewn ffordd strategol a bwriadus.
- 1.9 Un o'r prif heriau wrth symud ymlaen yw sicrhau bod y Cynllun yn ei gyfanrwydd (yn cynnwys dulliau recriwtio, targedu unigolion ac ysgolion) yn cael ei weithredu yn fwy strategol a phwrrpasol. Mae angen sicrhau cyswllt clir rhwng y Cynllun hwn a blaenoriaethau Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg ar draws yr awdurdodau lleol a'r consortia.
- 1.10 Ceir argymhellion, hefyd, sydd yn cyfeirio at yr angen i wella llwybrau ôl-ofalaeth i gyfranogwyr. Dylai awdurdodau lleol sicrhau bod blaenoriaeth yn cael ei rhoi i ddarparu cefnogaeth addas ac effeithiol i gyfranogwyr.

Diolchiadau

- 1.11 Hoffem ddiolch i bawb a gyfrannodd i'r adolygiad hwn o'r Cynllun Sabothol. Diolch yn arbennig i gyfranogwyr y cyrsiau ac i gynrychiolwyr eraill o ysgolion, colegau ac awdurdodau lleol am yr wybodaeth werthfawr a gyflwynwyd sydd yn sail i'r adroddiad hwn a'i ganfyddiadau.

2 Cyflwyniad i'r adolygiad

- 2.1 Comisiynwyd Arad i gynnal adolygiad o'r Cynllun Sabothol (y Cynllun), rhaglen sydd yn cynnig hyfforddiant methodoleg ac iaith Gymraeg i ymarferwyr er mwyn eu galluogi i addysgu, darlithio neu hyfforddi drwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r dystiolaeth a gasglwyd a chasgliadau'r broses ymchwil. Bwriedir i'r adolygiad arwain at argymhellion ar gyfer gweithredu'r Cynllun yn y dyfodol.

Cyd-destun yr adolygiad o'r Cynllun Sabothol

- 2.2 Mae'r adolygiad hwn o'r Cynllun Sabothol yn rhan o ymchwil ehangach i werthuso Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg (y Strategaeth) a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn Ebrill 2010.¹ Comisiynwyd Arad i gwblhau rhaglen o ymchwil a fydd yn ystyried traweffeithiau'r Strategaeth yn ei chyfanrwydd, gan ddefnyddio'r *Fframwaith Gwerthuso Arfaethedig ar gyfer y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg* fel sail ar gyfer y rhaglen waith.² Cynigia'r Fframwaith Gwerthuso sylfaen ddefnyddiol ar gyfer mynd i'r afael â'r amcanion a'r cwestiynau ymchwil a nodwyd yn y Fanyleb ar gyfer y rhaglen ymchwil.³ Mae'r amcanion hyn yn cynnwys ystyried cynnydd yn erbyn nodau a thargedau'r Strategaeth, yn ogystal ag ystyried a yw'r nodau a'r targedau yn parhau i fod yn briodol. Bwriedir hefyd i'r gwerthusiad ystyried y ffactorau sydd yn rhwystro neu'n helpu i wireddu gweledigaeth y Strategaeth, gan ymchwilio effeithiolrwydd gwahanol weithgareddau mewn gwahanol ardaloedd a chyd-destunau. Bydd allbynnau'r gwerthusiad yn cynnwys argymhellion i Lywodraeth Cymru a phartneriaid strategol eraill,

¹ Llywodraeth Cymru (2010). *Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg*

<http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/publications/guidance/welshmededstrat/?lang=cy>

² Llywodraeth Cymru (2011). *Fframwaith Gwerthuso Arfaethedig ar gyfer y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg* <http://wales.gov.uk/docs/caecd/research/120330welshededucationcy.pdf>

³ Manyleb ar gyfer rhaglen annibynnol o ymchwil i werthuso'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. Hysbysebwyd gan Lywodraeth Cymru trwy wefan sell2wales yng Ngorffennaf 2012.

gan awgrymu ffyrdd o addasu neu wella cynlluniau i gefnogi datblygiad addysg cyfrwng Cymraeg.

2.3 Adolygwyd y Fframwaith Gwerthuso yn gynnar yn 2013 fel rhan o'r rhaglen ymchwil gyfredol; adeiladwyd ar y theori newid yn y ddogfen honno, a datblygwyd model rhesymeg ar gyfer y rhaglen ymchwil. Mae'r cwestiynau sydd wedi'u hadnabod fel rhan o'r broses honno yn caniatáu i ni ystyried arwyddocâd y Cynllun Sabothol yng nghyd-destun y gwerthusiad llawn o'r Strategaeth. Mae'r cwestiynau isod yn dehongli'r cwestiynau yn y Fframwaith Gwerthuso ac yn eu cysylltu yn benodol â'r Cynllun Sabothol. Cyflwynir casgliadau mewn perthynas â'r cwestiynau isod yn adrannau 6.17-6.26.

- i. I ba raddau y mae'r Cynllun Sabothol yn cefnogi nodau, deilliannau ac amcanion y Strategaeth? Yn benodol:
 - Ym mha ffordd y mae'r Cynllun wedi gwella/cefnogi'r broses o gynllunio darpariaeth?
 - A yw'r prosiect wedi cyfrannu at y nod o ddatblygu sgiliau iaith Gymraeg ymysg cyfranogwyr?
- ii. A yw'r Cynllun yn plethu â/ategu rhaglenni eraill sydd yn gysylltiedig â'r Strategaeth?
- iii. A fyddai'r datblygiadau a welwyd mewn ysgolion a cholegau yn sgil y Cynllun Sabothol wedi digwydd beth bynnag?

2.4 Gyda hyn mewn golwg, bydd y tîm ymchwil yn ystyried y dystiolaeth a gyflwynwyd a'r dadansoddiad o'r data trwy ddwy lens: yn gyntaf, bydd y ffocws ar unrhyw 'wersi' ar gyfer gweithredu'r Cynllun yn y dyfodol; ac yn ail, byddwn yn ystyried cyfraniad y Cynllun i nodau ac amcanion y Strategaeth yn fwy eang.

Y Cynllun Sabothol a'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg

2.5 Cyfeiria amcan strategol AS4.3 y Strategaeth at '*ddatblygu isadeiledd cenedlaethol ar gyfer cyflenwi hyfforddiant Datblygiad Proffesiynol Parhaus mewn-swydd yn rhanbarthol*

ar gyfer sgiliau cyfrwng Cymraeg / dwyieithog a sgiliau Cymraeg ar gyfer pob sector'. Yr amcan a gyflwynir yn y Strategaeth yw 'gwella sgiliau ieithyddol ymarferwyr ym mhob sector drwy roi cyfleoedd i hyfforddi drwy fodelau gwahanol o'r Cynllun Sabothol o fewn fframwaith cenedlaethol'. Yr her i awdurdodau lleol felly yw '[g]wella sgiliau ieithyddol ymarferwyr drwy adnabod blaenoriaethau ar gyfer hyfforddiant, gan gyfateb â phrosesau cynllunio ar lefel leol a rhanbarthol'.

Y cyd-destun cynllunio addysg cyfrwng Cymraeg a chefnogi ysgolion

- 2.6 Gwelwyd newidiadau yn ddiweddar i gyd-destun a strwythur gwasanaethau gwella ysgolion sydd yn berthnasol i'r adolygiad hwn. Y pedwar consortiwm rhanbarthol sydd bellach yn gyfrifol am wasanaethau gwella ysgolion.⁴ Mae'r consortia hefyd yn gyfrifol am wneud ceisiadau ar gyfer arian Grant y Gymraeg mewn Addysg er mwyn cefnogi gweithgareddau 'sydd â'r nod o gyflawni'r hyn a nodir yn y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg'.⁵
- 2.7 Mae gan awdurdodau lleol gyfrifoldeb statudol am lunio, cyflwyno, adolygu a gweithredu Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg.⁶ Serch hynny mae rôl gan y consortia rhanbarthol i gynorthwyo gweithredu agweddau o'r Cynlluniau Strategol, gan gynnwys yr agweddau hynny sy'n ymwneud â Deilliant 5 y Strategaeth.
- 2.8 Y consortia, hefyd, fydd yn gweithio gyda darparwyr y cyrsiau Sabothol yn y dyfodol i adnabod cyfranogwyr ac i ddarparu ôl-ofalaeth (gweler adran 5.22 ymlaen).

⁴ Mae pedwar consortiwm rhanbarthol ar draws Cymru yn sail ar gyfer cydweithredu ar draws yr awdurdodau ac yn gyfrifol am sicrhau effeithiolrwydd a chodi safonau yn eu hawdurdodau. Lle cyfeirir at gonsortia neu gonsortia rhanbarthol yn yr adroddiad hwn, dylid cymryd hynny i olygu y consortia rhanbarthol yn ogystal â'r awdurdodau lleol sydd yn rhan ohonynt.

⁵ Datganiad gan Lywodraeth Cymru: Grant y Gymraeg mewn Addysg 2013-14 (ar 19 Medi 2012). <http://wales.gov.uk/about/cabinet/cabinetstatements/2012/welshineducationgrant/?lang=cy>

⁶ Cynlluniau yw'r rhain sydd yn amlinellu sut bydd awdurdodau lleol yn cyflawni'r nodau a'r targedau a amlinellir gan Lywodraeth Cymru yn y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. Cyflwynodd awdurdodau lleol eu Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg cyntaf ym mis Rhagfyr 2011 ar sail anstatudol. Yn dilyn pasio Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion, fis Ionawr 2013, bydd sail statudol i'r Cynlluniau hyn.

Gorolwg o'r Cynllun

- 2.9 Rhaglen hyfforddi ymarferwyr yw'r Cynllun, a ddatblygwyd fel peilot yn 2005 er mwyn cyflawni amcan '*iaith Pawb*'⁷ i gynyddu cyflenwad yr ymarferwyr sy'n gallu addysgu a hyfforddi trwy gyfrwng y Gymraeg mewn ystod o bynciau cyn- ac ôl-16. Yn dilyn gwerthusiad dechreuol o'r Cynllun yn 2006-07,⁸ cafodd y peilot ei estyn am ddwy flynedd bellach i roi digon o amser i'w effeithiau tymor hwy ddod yn amlycach. Cafodd y Cynllun wedyn ei ymestyn hyd fis Awst 2010 er mwyn adlewyrchu blaenoriaethau'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. Yn dilyn gwerthusiad o effaith ac effeithiolrwydd y Cynllun yn haf 2010,⁹ sefydlwyd cytundebau newydd ar gyfer darparu cyrsiau yn y cyfnod 2011-2014 yn hwyr yn 2010.
- 2.10 Mae'r Cynllun yn cynnig cyfnodau o astudio dwys, i ffwrdd o'r ystafell ddosbarth, er mwyn datblygu sgiliau iaith Gymraeg a meithrin hyder mewn methodolegau addysgu dwyieithog a chyfrwng Cymraeg. Mae rhaglen o gyrsiau iaith Gymraeg ar lefelau mynediad, sylfaen ac uwch sy'n cael eu darparu gan ddarparwyr ledled Cymru o dan gytundeb gyda Llywodraeth Cymru.
- 2.11 Mae'r Cynllun Sabothol yn ariannu costau athrawon cyflenwi a chostau teithio a chynhaliath cyfranogwyr er mwyn galluogi ysgolion a cholegau i'w rhyddhau i fynychu'r cyrsiau hyfforddiant.
- 2.12 Cynhelir cyrsiau mewn lleoliadau ar draws Cymru. Mae'r tabl isod (Tabl 1) yn crynhoi'r gwahanol gyrsiau (fesul lefel) a ddarparwyd yn ystod y cyfnod Ionawr 2011-Rhagfyr 2012 ynghyd â nifer y cyfranogwyr a ddilynodd y cyrsiau yn y gwahanol leoliadau.

⁷ Llywodraeth Cymru (2003). *Iaith Pawb: Cynllun Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer Cymru Ddwieithog*

<http://wales.gov.uk/depc/publications/welshlanguage/iaithpawb/iaithpawbe.pdf?lang=en>

⁸ Llywodraeth Cymru (2007). *Evaluation of the National Practitioners' Training Programme and Sabbaticals Scheme*

⁹ Llywodraeth Cymru (2010). *Gwerthusiad o'r Rhaglen Hyfforddi Genedlaethol Estynedig Beilot i Ymarferwyr*

<http://wales.gov.uk/docs/dcells/publications/100114nptpreportcy.pdf>

2.13 Anelir y cyrsiau **lefel uwch** at y sawl sy'n gallu siarad Cymraeg yn rhugl, naill ai fel siaradwyr iaith gyntaf neu ddysgwyr ar lefel uwch, ond nad oes ganddynt yr hyder neu'r derminoleg arbenigol yn y Gymraeg i ddefnyddio'r sgiliau hyn mewn cyd-destun proffesiynol. Mae'r cyrsiau'n cynnig cyfle i ymgeiswyr ddatblygu sgiliau iaith; derbyn hyfforddiant iaith dwys wedi'i gyfuno â hyfforddiant methodolegol mewn addysgu cyfrwng Cymraeg; a chael gwybodaeth am derminoleg arbenigol. Cynigir y cwrs lefel uwch fel:

- cyrsiau bloc llawn-amser 12 wythnos;
- cyrsiau dysgu o bell 12 wythnos gyda thri chyfnod preswyl gorfodol; a
- chysiau byr o 12 diwrnod o weithdai iaith i ddarlithwyr addysg bellach ac athrawon pwnc mewn ysgolion uwchradd cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog.

2.14 Mae Llywodraeth Cymru yn ad-dalu cost 18-60 o ddiwrnodau cyflenwi ar gyfer y cyrsiau hyn, yn dibynnu ar ffurf y cwrs.

2.15 Mae'r cwrs **lefel sylfaen** yn cynnig hyfforddiant iaith Gymraeg i athrawon y Cyfnod Sylfaen a Chyfnod Allweddol 2 sy'n gweithio mewn ysgolion cyfrwng Saesneg neu ddwyieithog, ac sy'n dymuno: datblygu eu sgiliau iaith Gymraeg i lefel sylfaen; cymryd y camau cyntaf ar lwybr cydnabyddedig i ddysgu'r Gymraeg gyda'r nod tymor hir o addysgu Cymraeg neu drwy gyfrwng y Gymraeg; a chyfrannu at ddwyieithrwydd yn eu hysgolion a chreu ethos iaith Gymraeg. Anelir y cwrs at y sawl sydd â gwybodaeth sylfaenol o'r Gymraeg ac sydd â'r cymhelliant i ymrwmo i 11 wythnos o hyfforddiant dwys. Mae Llywodraeth Cymru yn ad-dalu cost 55 o ddiwrnodau cyflenwi ar gyfer y cwrs hwn.

2.16 Y cwrs **lefel mynediad** sydd fwyaf newydd, ac mae'n rhedeg mewn lleoliadau ar draws Cymru ers 2011. Mae'r cwrs hwn, sy'n bum wythnos o hyd,¹⁰ ar gyfer cynorthwywyr dosbarth sy'n

¹⁰ Newidiwyd y cwrs o fod yn gwrs pedair wythnos i gwrs pum wythnos ym Medi 2012 yn dilyn adborth gan gyfranogwyr.

gweithio mewn ysgolion cyfrwng Saesneg neu ddwyieithog. Nod y cwrs yw rhoi'r eirfa a'r sgiliau ieithyddol angenrheidiol i gynorthwyyr dosbarth allu cefnogi eu cydweithwyr sy'n addysgu. Mae Llywodraeth Cymru yn ad-dalu cost 25 o ddiwrnodau cyflenwi ar gyfer y cwrs hwn.

Tabl 1: Niferoedd ar gyrsiau'r Cynllun Sabothol, Ionawr 2011-Rhagfyr 2012

Cwrs uwch*			
	Bangor	Caerdydd	Caerfyrddin
Ionawr 2011	7 (dysgu o bell)	12 (bloc)	
Ebrill 2011	9 (cwrs byr)	8 (cwrs byr)	12 (bloc)
Medi 2011	4 (bloc)	12 (bloc)	
Ionawr 2012	9 (dysgu o bell)		
Ebrill 2012	6 (cwrs byr)	7 (cwrs byr)	12 (bloc)
Medi 2012	5 (bloc)	12 (bloc)	
Cyfanswm ar y cwrs uwch yn ystod y cyfnod hwn			115

Cwrs sylfaen							
	Caer-fyrddin	Caer-dydd	Aber-tawe	Morg-annwg	Llysfasi	Gwent	Aber-ystwyth
Ionawr 2011	11						
Ebrill 2011							
Medi 2011	12						
Ionawr 2012		12	11	12	7		12
Ebrill 2012						12	
Medi 2012	12						12
Cyfanswm ar y cwrs sylfaen yn ystod y cyfnod hwn							113

Cwrs mynediad							
	Caer-fyrddin	Caer-dydd	Aber-tawe	Morg-annwg	Llysfasi	Gwent	Aber-ystwyth
Ionawr 2011							
Ebrill 2011							
Medi 2011				10	8		11
Ionawr 2012	12	13					
Ebrill 2012							
Medi 2012			12	12	6	12	
Cyfanswm ar y cwrs mynediad yn ystod y cyfnod hwn							96

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

* Gweler Tabl 4 (tudalen 21) am fanylion cyfranogwyr y cwrs uwch fesul sector

Amcan y gwerthusiad

2.17 Nododd y fanyleb ar gyfer y rhaglen ymchwil yr angen am werthusiad *'i ystyried traweffaith y Cynllun Sabothol ar allu'r ymarferwyr i addysgu ar ôl iddynt ddychwelyd i'w man gwaith'*.¹¹

¹¹ Manyleb ar gyfer rhaglen annibynnol o ymchwil i werthuso'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg, Mehefin 2012.

Cytunwyd y byddai'r gwaith yn canolbwyntio ar gasglu tystiolaeth gan gyfranogwyr a fynychodd gyrsiau yn ystod y cyfnod Ionawr 2011-Rhagfyr 2012. Cytunwyd hefyd y byddai'r ymchwil yn ystyried profiadau cyfranogwyr yng nghyd-destun tystiolaeth bellach gan ddarparwyr y gwahanol gyrsiau hyfforddiant ac ymgynghorwyr addysg mewn awdurdodau lleol. Yn olaf, nodwyd y dylai'r astudiaeth ystyried *'dulliau i fesur traweffaith yn y dyfodol a rôl yr awdurdodau lleol wrth sicrhau bod ymarferwyr yn cael cefnogaeth ar ôl dychwelyd i'w man gwaith'*.¹² Ceir trafodaeth ar y pwyntiau hyn yn Adran 6, *Casgliadau ac argymhellion*.

Trosolwg o'r fethodoleg

2.18 Mae'r adroddiad hwn yn cynnig tystiolaeth i Lywodraeth Cymru (y Cleient) ar draweffaith y Cynllun Sabothol ar allu'r cyfranogwyr i addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg neu yn ddwyieithog. Yn dilyn y canllawiau yn y gwahoddiad i dendro gwreiddiol a thrafodaethau cychwynnol gyda'r Cleient, seiliwyd methodoleg y gwerthusiad ar gyfuniad o ymchwil desg a gwaith maes a oedd yn cynnwys y tasgau canlynol:

Arolwg cyfranogwyr

2.19 Anfonwyd neges e-bost at 268 o'r 324 o gyfranogwyr oedd wedi cwblhau cyrsiau rhwng Ionawr 2011 a Rhagfyr 2012 yn eu gwahodd i gwblhau holiadur ar-lein. Nid oedd manylion cyswllt neu gyfeiriadau e-bost cyfredol ar gael i 56 o gyfranogwyr. Cafwyd 158 o ymatebion (59% o'r rheini a dderbyniodd yr holiadur); ceir ystadegau pellach mewn perthynas â'r holiadur yn Atodiad 1.

¹² Fel uchod.

Cyfweliadau ffôn gyda chyfranogwyr

- 2.20 Cynhaliwyd cyfweliadau ffôn gyda 21 o gyfranogwyr er mwyn holi barn yn fanylach am eu profiadau. Ceir manylion pellach yn Atodiad 3, sydd yn cyflwyno cyfres o astudiaethau achos yn seiliedig ar y cyfweliadau hyn.

Casglu barn drwy e-bost / ffôn gan reolwyr llinell

- 2.21 Cysylltwyd â rheolwyr llinell yr 21 cyfranogydd a gafodd eu cyfweled a chafwyd pedwar ymateb yn cynnig sylwadau ar draweffaith y Cynllun o safbwynt yr ysgol. Casglwyd barn 12 o Hwrwyddwyr Dwyieithrwydd mewn colegau addysg bellach ar y Cynllun a'r ffordd y mae wedi cefnogi eu gwaith hwy mewn colegau.

Cyfweliadau ffôn rhai darparwyr a chonsortia

- 2.22 Er mwyn gosod sylwadau'r cyfranogwyr mewn cyd-destun ehangach cynhaliwyd cyfweliadau â chynrychiolwyr o chwe chanolfan hyfforddi, a gyda phedwar swyddog addysg o awdurdodau lleol – un o bob consortiwm. Holwyd hwy am gynllunio a recriwtio, ôl-ofalaeth ac am eu hargymhellion am ddyfodol y Cynllun.

Ymchwil desg

- 2.23 Yn gefn i'r gwaith maes bu ymchwil desg a oedd yn cwmpasu adolygu sampl o ffurflenni cais, ffurflenni adborth ôl-gwrs, adroddiadau cymedrol i'r cyrsiau, Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg ac adroddiadau gwerthuso blaenorol.
- 2.24 Mae'r adolygiad hwn yn cyfleu cyfuniad o ddeilliannau meddal a chaled. Mae'r adroddiad hwn yn aml yn disgrifio deilliannau meddal, er enghraifft cynnydd mewn hyder neu welliannau mewn sgiliau sydd wedi'u hunan-adrodd. Cefnogir y rhain gan sylwadau unigolion eraill, yn cynnwys penaethiaid ysgolion ac athrawon bro er mwyn ceisio cyfleu darlun mwy cynhwysfawr o draweffeithiau'r Cynllun.

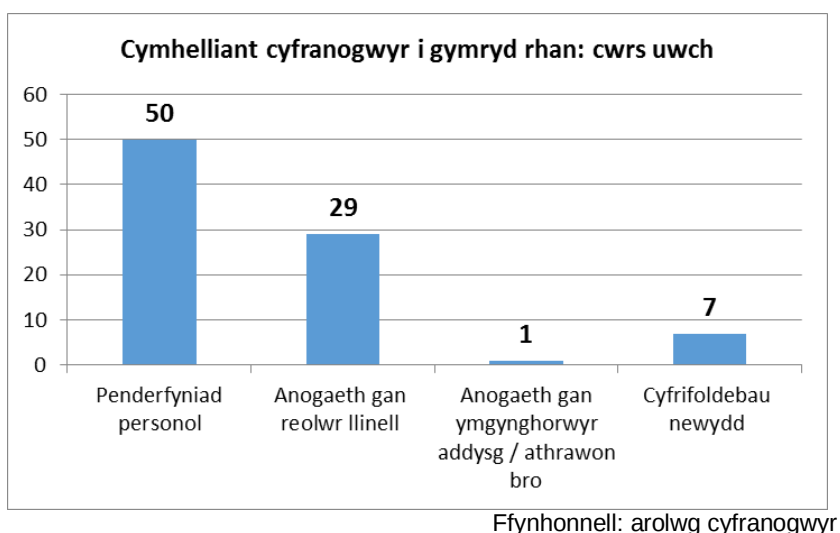
3 Canlyniadau'r arolwg

- 3.1 Mae'r adran hon yn cyflwyno canlyniadau'r arolwg o gyfranogwyr a fynychodd y Cynllun Sabothol rhwng Ionawr 2011 a Rhagfyr 2012. Cafwyd 158 o ymatebion llawn i'r holiadur ar-lein. O'r rhain, roedd 68 wedi mynychu'r cwrs uwch, 64 wedi mynychu'r cwrs sylfaen a 26 wedi mynychu'r cwrs mynediad (gweler Atodiad 1). Lle bo'n briodol rhennir y canlyniadau fesul lefel y cwrs.

Cymhelliant i gymryd rhan yn y Cynllun

- 3.2 Gofynnwyd i gyfranogwyr nodi'r hyn a oedd wedi eu cymell i gymryd rhan yn y Cynllun Sabothol. Wrth ymateb, roedd cyfranogwyr yn medru dewis mwy nag un opsiwn a gyflwynwyd iddynt (gweler geiriad y cwestiwn hwn yn Atodiad 2, cwestiwn 5).
- 3.3 Ymysg y cyfranogwyr a fu ar y cwrs uwch, nododd 50 allan o'r 67 a atebodd y cwestiwn eu bod wedi cymryd penderfyniad personol i fynychu'r cwrs. Atebodd 29 trwy nodi eu bod wedi cael anogaeth gan reolwr llinell. Dim ond un o'r cyfranogwyr a gwblhaodd yr arolwg oedd wedi derbyn anogaeth gan ymgynghorydd addysg neu athro bro.

Ffigur 1: Atebion gan gyfranogwyr y cwrs uwch i'r cwestiwn 'Beth wnaeth eich cymell i gymryd rhan yn y Cynllun Sabothol?'

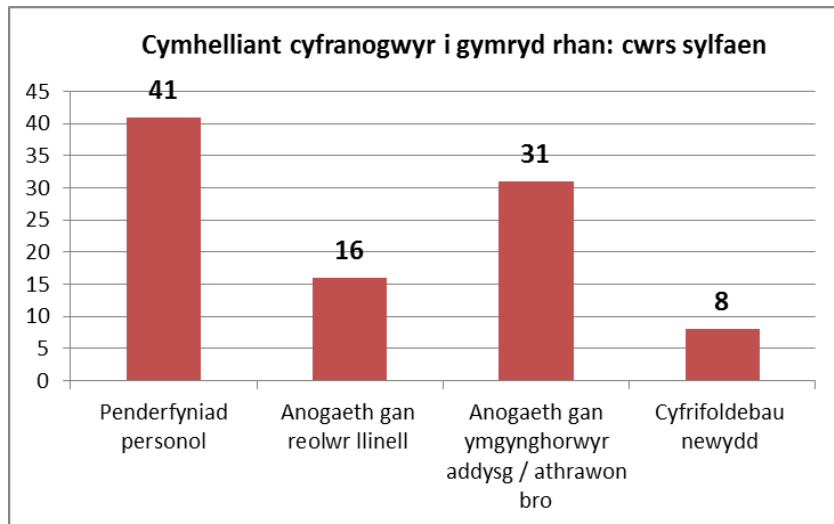

n=67, cyfranogwyr y cwrs uwch

- 3.4 Ymysg y cyfranogwyr ar y cwrs sylfaen, atebodd 41 allan o'r 63

cyfranogydd y cwestiwn trwy ddweud mai dewis personol oedd mynychu'r cwrs. Yn wahanol i'r hyn a adroddwyd yn achos y cwrs uwch, ymddengys bod anogaeth gan swyddogion yr awdurdod lleol neu gan athrawon bro wedi bod yn ffactor pwysig i tua hanner (31 allan o 63) y rheini a atebodd yr arolwg, fel y gwelir yn Ffigur 2.

Ffigur 2: Atebion gan gyfranogwyr ar y cwrs sylfaen i'r cwestiwn 'Beth wnaeth eich cymell i gymryd rhan yn y Cynllun Sabothol?'

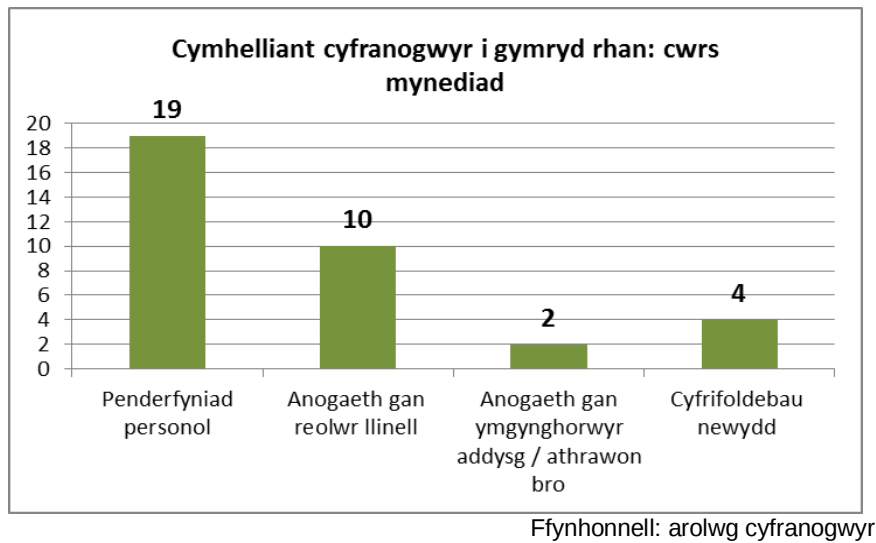

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr

n=63, cyfranogwyr y cwrs sylfaen

3.5 Cafwyd llai o atebion gan gyfranogwyr a oedd wedi mynychu'r cwrs mynediad (25 o ymatebion). Unwaith eto, roedd mwyafrif (19 o'r 25) wedi nodi 'penderfyniad personol' fel rheswm, gyda 10 o gyfranogwyr yn cofnodi eu bod wedi derbyn anogaeth gan reolwr llinell yn eu sefydliad.

Ffigur 3: Atebion gan gyfranogwyr y cwrs mynediad i'r cwestiwn 'Beth wnaeth eich cymell i gymryd rhan yn y Cynllun Sabothol?'

n=25, cyfranogwyr y cwrs mynediad

- 3.6 Dengys y data, felly, bod yna ymrwymiad personol gan gyfranogwyr wrth gymryd rhan yn y cwrs. Serch hynny, fe welir amrywiaethau (ar draws y gwahanol gyrsiau) o safbwynt dylanwad ac anogaeth rheolwyr llinell ac athrawon bro. Mae'n debygol bod yr amrywiaethau hyn yn gysylltiedig â'r broses o recriwtio ar gyfer y gwahanol gyrsiau, e.e. gan fod athrawon bro yn tueddu i weithio mwy gydag athrawon byddai llai o adnabyddiaeth a chyswllt ganddynt gyda chynorthwywyr dosbarth sydd yn mynychu'r cwrs mynediad.
- 3.7 Roedd anogaeth gan reolwr llinell yn fwy amlwg ymysg cyfranogwyr ar y cwrs uwch. Mae'n glir o'r sylwadau ysgrifenedig bod derbyn argymhelliad gan rywun oedd wedi bod ar y cwrs o'r blaen hefyd yn ffactor pwysig i'r grŵp hwn, boed trwy siarad gyda chydweithwyr oedd wedi bod ar y cwrs neu trwy ddarllen erthygl yn y papur lleol am rywun a oedd wedi mynychu un o'r cyrsiau Sabothol. Mae hyn i'w ddisgwyl gan fod cyrsiau uwch wedi bodoli ers llawer hwy na'r cyrsiau ar lefelau eraill. Eglurodd un:

'Initially I had seen the course advertised in my local paper – a teacher had successfully completed and enjoyed the course. I was then encouraged by my deputy head and a colleague from a neighbouring school who had both recently attended the course.'

- 3.8 Yn ôl y disgwyl, cyfuniad o ffactorau oedd yn gyfrifol mewn sawl achos, gydag ymatebwyr yn aml yn ticio mwy nag un dewis posibl:

'We were told of this by our Welsh advisory teacher. My headteacher encouraged me to apply when he received an email about the course.' (Athrawes gynradd lefel sylfaen)

'My head teacher mentioned the course and when I looked into it I was excited at the possibilities and the professional development opportunities. I was given support and encouragement from the head and the athrawon bro team.' (Athrawes gynradd lefel sylfaen)

- 3.9 Roedd y nod o wella sgiliau yn y Gymraeg yn sail i benderfyniadau personol i fynychu'r cwrs i nifer o gyfranogwyr ar draws y gwahanol lefelau:

'I enjoyed supporting delivery of Welsh in class and wanted to improve my own knowledge of the language so I could be more helpful in this area.' (Cynorthwydd dosbarth, lefel mynediad)

- 3.10 Nododd cyfranogwyr (yn eu hymatebion i'r arolwg ac ar lafar yn ystod cyfweiliadau) nifer o faterion eraill a oedd wedi eu sbarduno i gymryd rhan yn y cynllun hyfforddiant. Pedwar o'r cyfranogwyr a gyfeiriodd at y cysylltiad rhwng y Cynllun Sabothol a chynlluniau datblygu eu hysgolion. Mewn rhai enghreifftiau ynysig, gwelwyd bod ysgolion yn ystyried y Cynllun fel ffordd o fynd i'r afael â blaenoriaethau strategol (*'we were targeting the development of Welsh across the school as part of our Estyn Action Plan'*, nododd un ymatebydd).

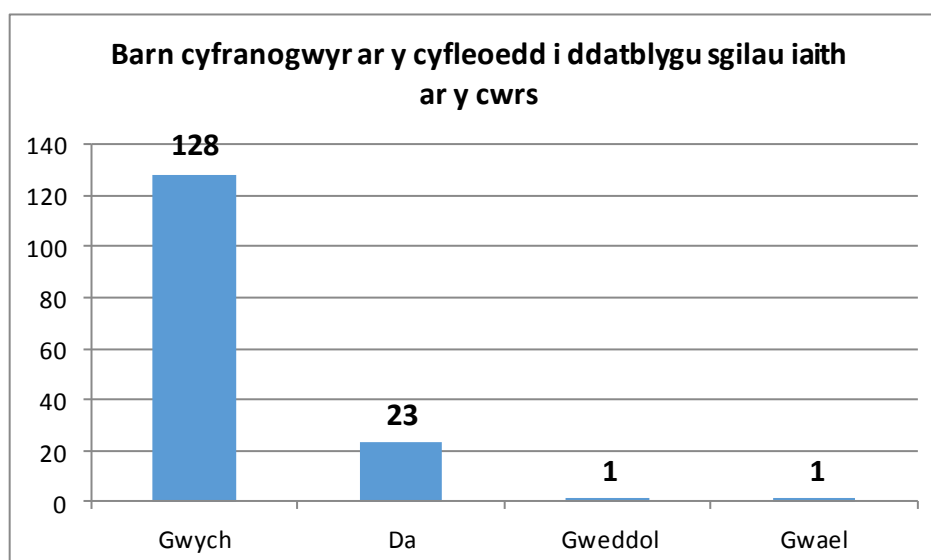
- 3.11 Awgrymodd rhai athrawon eraill bod gostyngiad yn lefel y gefnogaeth gan athrawon bro mewn rhai siroedd yn golygu bod athrawon ac uwch reolwyr yn fwy awyddus i fanteisio ar hyfforddiant i wella sgiliau Cymraeg.

Barn ar wahanol elfennau'r cwrs

3.12 Ymateb cadarnhaol iawn oedd i'r cyrsiau a'u cynnwys, a hynny gan gyfranogwyr cyrsiau ar bob lefel. Mae data'r arolwg yn adlewyrchu'r ymatebion cadarnhaol a welwyd yn y sampl o ffurflenni adborth ôl-gwrs a adolygwyd.

3.13 Gofynnwyd i'r cyfranogwyr raddio gwahanol agweddau o'r Cynllun. Fel y gwelir o'r data isod, teimlodd mwyafrif clir y cyfranogwyr a gwblhaodd holiadur bod y Cynllun yn cynnig cyfleoedd 'gwyd' i ddatblygu sgiliau iaith.

Ffigur 4: Atebion gan gyfranogwyr i'r cwestiwn: 'Sut byddech yn graddio'r cyfle i ddatblygu sgiliau iaith ar y Cynllun?'

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr

n=153, cyfranogwyr cyrsiau, pob lefel

3.14 Gan ddilyn patrwm tebyg i'r uchod, roedd mwyafrif y cyfranogwyr (92 allan o 152) hefyd o'r farn bod y cwrs wedi cynnig cyfle 'gwyd' i ddysgu terminoleg arbenigol ac i gyflwyno sesiynau Cymraeg o flaen grŵp.

3.15 Roedd y farn ar yr hyfforddiant ar fethodolegau addysgu, er yn gadarnhaol, yn fwy cymysg. Er i hanner ei raddio fel 'gwyd', roedd 24 allan o 150 o'r farn fod yr hyfforddiant yn 'weddol' yn unig, gyda thri o gyfranogwyr yn teimlo fod yr elfen hon o'r cwrs yn 'wael'. Nid oedd amrywiaethau sylweddol yn ôl lleoliad y cwrs,

ond roedd tueddiad i ymatebwyr lefel uwch raddio'r elfen hon yn fwy cadarnhaol na chyfranogwyr lefel sylfaen a lefel mynediad.

Tabl 2: Barn cyfranogwyr ar yr hyfforddiant ar fethodolegau addysgu cyfrwng Cymraeg a dwyieithog, fesul lefel y cwrs

	Uwch	Sylfaen	Mynediad	Cyfanswm
Gwych	44	20	10	74
Da	9	27	13	49
Gweddol	10	12	2	24
Gwael	1	2	0	3
Cyfanswm	64	61	25	150

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr

n=150, cyfranogwyr cyrsiau, pob lefel

3.16 Patrwm digon tebyg a welir yn yr ymatebion i gwestiwn ar gyfleoedd i baratoi adnoddau, elfen ganolog arall o'r cwrs ar bob lefel. Roedd yr ymatebwyr a oedd wedi mynychu'r cwrs lefel uwch yn fodlon iawn gyda'r cyfleoedd a gawsant i greu adnoddau, gyda chanran uchel iawn yn graddio'r elfen yma o'r cwrs yn 'wych' neu'n 'dda'. Roedd barn y garfan a oedd wedi mynychu'r cwrs lefel sylfaen yn llai cadarnhaol, o'i gymharu, gyda nifer yn disgrifio'r cyfle i baratoi adnoddau yn 'weddol' neu'n 'wael' (er bod y mwyafrif wedi nodi eu bod wedi gwneud defnydd o'r adnoddau a gynhyrchwyd ganddynt ar y cwrs – gweler Adran 4.18).

3.17 Cŵyn a fynegwyd gan gyfranogwyr oedd bod yr adnoddau a grëwyd yn anaddas i'w dosbarthiadau, ac yn debygol o fod yn rhy anodd.

'Very few resources would be suitable for use in my school unfortunately; they would be very useful for a Welsh-medium primary school though.' (Cyfranogydd, lefel sylfaen)

'I do know, though, that they are not appropriate for use in the classroom. The assessments during the course were not a true reflection of the needs of a class of 30 mixed-ability children.' (Cyfranogydd, lefel sylfaen)

Tabl 3: Barn cyfranogwyr ar y cyfle i baratoi adnoddau, fesul lefel y cwrs

	Uwch	Sylfaen	Mynediad	Cyfanswm
Gwych	44	14	8	66
Da	16	25	9	50
Gweddol	5	16	4	25
Gwael	0	5	5	10
Cyfanswm	65	60	26	151

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr

n=150, cyfranogwyr cyrsiau, pob lefel

4 Traweffaith

4.1 Cyfeirir at y Cynllun Sabothol ar wefan Llywodraeth Cymru fel rhaglen sydd *‘yn cynnig hyfforddiant methodoleg ac iaith Gymraeg i gyfranogwyr sydd angen hyder a therminoleg arbenigol i addysgu, darlithio neu hyfforddi drwy gyfrwng y Gymraeg neu’n ddwyieithog, neu y mae gofyn iddynt addysgu’r Gymraeg fel ail iaith fel rhan o’r cwricwlwm cenedlaethol’*. Y mae’n gynllun, felly, gyda’r potensial i wneud cyfraniad pwysig i nifer o flaenoriaethau a nodau strategol y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg, yn cynnwys:

- Sicrhau gweithlu addysg cyfrwng Cymraeg gyda nifer ddigonol o ymarferwyr ac sy’n meddu ar sgiliau iaith uchel yn y Gymraeg (Nod Strategol 4);
- Gwella cynllunio darpariaeth (Nodau Strategol 1 a 2); a
- Sicrhau bod dysgwyr yn datblygu eu sgiliau iaith yn y Gymraeg i’w botensial llawn (nod strategol 3) (er nad yw’r adolygiad hwn yn mynd i’r afael â’r elfen hon).

4.2 Mae’r adran hon o’r adroddiad yn crynhoi’r dystiolaeth a gasglwyd gan gyfranogwyr ynglŷn â deilliannau a thraweffeithiau y Cynllun Sabothol fesul lefel, ac yn canolbwyntio ar:

- Hyder cyfranogwyr wrth ddefnyddio’r Gymraeg;
- Oriau ychwanegol o ddarpariaeth (gan gyfranogwyr y cwrs lefel uwch sydd yn addysgu mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog);
- Defnydd o’r Gymraeg yn achlysurol.

4.3 Mae’r dadansoddiad isod yn ystyried y data a gasglwyd gan gyfranogwyr fesul cwrs. Mae’n seiliedig ar y data a gasglwyd trwy’r arolwg ac yn ystod cyfweiliadau gyda chyfranogwyr a rheolwyr llinell.

Traweffeithiau fesul lefel cwrs

Cyrsiau lefel uwch

Canfyddiadau

4.4 Cafwyd ymatebion gan gyfranogwyr a oedd wedi mynychu'r cwrs lefel uwch o ysgolion uwchradd cyfrwng Cymraeg, ysgolion uwchradd dwyieithog, colegau addysg bellach a darparwyr dysgu yn seiliedig ar waith. Mae Tabl 4 isod yn dangos y cyfraddau ymateb fesul sector ar gyfer cyfranogwyr y cwrs lefel uwch. Cwblhawyd yr holiadur gan ddau draean o'r cyfranogwyr a oedd wedi derbyn yr holiadur. Gwelir o'r tabl bod nifer yr ymatebion yn amrywio yn sylweddol gyda 32 o gyfranogwyr o'r sector cynradd o'i gymharu â thri o ymatebion gan gyfranogwyr o'r sector dysgu seiliedig ar waith.

Tabl 4 Cyfranogwyr y cwrs uwch ac ymatebwyr i'r holiadur fesul sector

Sector	Nifer y cyfranogwyr ar y cwrs uwch	% y cyfranogwyr	Nifer yr ymatebwyr cwrs uwch	Ymatebwyr fel % o'r holl gyfranogwyr cwrs uwch (fesul sector)
Cynradd	51	50%	32	62.7%
Uwchradd	20	19.6%	11	55%
Addysg bellach	25	27.4%	22	78.6%
Addysg uwch	3	2.9%	0	0%
Dysgu seiliedig ar waith	3	2.9%	3	100%
Cyfanswm cwrs uwch	102	100%*	68	66.7%

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr

n=102, sef nifer y cyfranogwyr cyrsiau lefel uwch yr oedd manylion cyswllt e-bost ar eu cyfer.

*Nid yw'r canrannau'n dod i gyfanswm o 100 y cant oherwydd talgrynnu

4.5 Roedd yr ymateb i'r cwrs lefel uwch yn gadarnhaol iawn, gyda chyfranogwyr yn nodi bod cynnydd a newidiadau wedi'u gweld mewn sawl ffordd ers cwblhau'r cwrs. Wrth ddadansoddi'r sylwadau a gyflwynwyd yn yr arolwg, gellir eu grwpio i sawl

categori:

- Hyder wrth ddefnyddio'r Gymraeg ar lafar;
- Hyder wrth addysgu yn y Gymraeg;
- Cryfhau / codi proffil y Gymraeg yn yr ysgol / coleg;
- Defnydd o Gymraeg achlysurol;
- Defnydd o'r Gymraeg gyda chydweithwyr;
- Y gallu i greu adnoddau Cymraeg / dwyieithog.

Traweffaith ar ddarpariaeth

4.6 Gofynnwyd i gyfranogwyr nodi nifer yr oriau o addysgu cyfrwng Cymraeg/dwyieithog yr oeddent yn eu darparu cyn ac ar ôl mynychu'r cwrs lefel uwch. Cynigia'r data yma un mesur o draweffaith y Cynllun mewn rhai cyd-destunau. Serch hynny, mae'n bwysig nodi bod cyfrwng a chyd-destun sefydliadau yn penderfynu i raddau helaeth a oes yna gyfleoedd i gynyddu oriau o ddarpariaeth yn y Gymraeg. Mae'r syniad o 'oriau' o ddarpariaeth yn wahanol yn y sector uwchradd o'i gymharu â'r cynradd, lle yn aml nid oes blociau penodol o ddarpariaeth. Mae meintioli'r union oriau o ddarpariaeth yn y sector cynradd, felly, yn medru bod yn fwy heriol. Gyda hynny mewn golwg, ceir isod amlinelliad o'r data fesul sector a chyfrwng yr ysgol.

- I'r athrawon hynny sydd wedi mynychu'r cwrs lefel uwch ac sydd yn addysgu mewn **ysgolion cyfrwng Cymraeg (cynradd neu uwchradd)** nid oes disgwyl i'r Cynllun Sabothol arwain at gynydd yn nifer yr oriau o ddarpariaeth: maent eisoes yn darparu trwy gyfrwng y Gymraeg. Serch hynny, mae'r ymateb i'r holiadur yn cadarnhau bod y Cynllun wedi gloywi sgiliau iaith a chryfhau dulliau addysgu.

'Mae gen i'r hyder i ysgrifennu adroddiadau a pharatoi cyflwyniadau heb deimlo bod rhaid i rywun arall wirio fy ngwaith.' (Athro, ysgol uwchradd, cwrs uwch)

'Ers gorffen y cwrs, rwyf yn llawer mwy hyderus wrth ysgrifennu yn Gymraeg. Rwyf yn creu llawer mwy o

adnoddau erbyn hyn i gefnogi'r addysgu - i mi yn bersonol ac ar gyfer pobl eraill yn yr adran' (Athro, ysgol uwchradd, cwrs uwch)

- Adroddodd 18 allan o 30 o athrawon a fu ar y cwrs lefel uwch ac sydd yn addysgu mewn **ysgolion cynradd cyfrwng Saesneg** bod yna gynnydd wedi bod yn yr oriau o ddarpariaeth Cymraeg yn eu hysgolion ers iddynt gwblhau'r cwrs. Yn ogystal â chynyddu darpariaeth Cymraeg ail iaith, awgryma'r dystiolaeth bod mynychu'r cwrs wedi arwain at ddefnydd ehangach o'r Gymraeg ar draws ystod o bynciau mewn nifer o ysgolion, yn amrywio o wersi gwyddoniaeth i addysg gorfforol.
- Adroddodd pob un o'r pedwar athro sydd yn addysgu mewn **ysgolion dwyieithog** a fu ar y cwrs uwch bod yna gynnydd wedi bod yn nifer yr oriau o ddarpariaeth Cymraeg. Nododd un athro bod ei oriau o ddarpariaeth yn y Gymraeg wedi cynyddu o ddwy awr bob wythnos i bedair, gan egluro:

'Rwyf yn awr yn addysgu un prynhawn bob wythnos yn y ffrwd Gymraeg, yn arwain gwersi addysg gorfforol a thechnoleg gwybodaeth trwy gyfrwng y Gymraeg.' (Athro, ysgol uwchradd, cwrs uwch).

- Cafwyd ymatebion i'r holiadur gan 22 o gyfranogwyr o'r sector addysg bellach a oedd wedi mynychu'r cwrs lefel uwch. O'r rhain, nododd chwech nad oedd yna gynnydd wedi bod yn nifer yr oriau o addysgu cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog y maent yn eu darparu. Adroddodd 14 o gyfranogwyr bod nifer yr oriau a ddarperir ganddynt yn Gymraeg neu yn ddwyieithog wedi codi, a hynny yn sylweddol mewn rhai achosion. Unwaith eto, rhaid pwysleisio'r ffaith bod amrywiaeth o ffactorau yn dylanwadu ar y cyfleoedd sydd ar gael i gyfranogwyr i gyflwyno modiwlau neu unedau newydd yn y Gymraeg. Serch hynny, mae'r tabl isod sydd yn crynhoi'r data a gyflwynwyd gan gyfranogwyr addysg bellach yn awgrymu bod y Cynllun Sabothol yn medru cael effaith glir ar ddefnydd o'r Gymraeg mewn colegau.

Tabl 5: Crynodeb o'r data gan ymatebwyr i'r holiadur o'r sector addysg bellach a nododd gynnydd yn yr oriau o ddarpariaeth Cymraeg / dwyieithog

Cyfranogydd	Oriau o ddarpariaeth Cymraeg / dwyieithog	
	Cyn mynychu'r cwrs	Ar ôl mynychu'r cwrs
1	2	8
2	1	2
3	0	1
4	3	6
5	10	14
6	0	1
7	0	1
8	16	21
9	5	8
10	0	6
11	2	8
12	0	7
13	6	10
14	4	7
Cyfanswm	49	100

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr

4.7 Wrth gwrs, mae yna storïau a sefyllfaoedd penodol y tu ôl i bob un o'r ffigurau uchod. Nid yw'r data a gasglwyd trwy'r arolwg yn ein galluogi i ddeall y cyd-destun yn llawn ymhob achos, er bod yr astudiaethau achos yn Atodiad 3 yn cyflwyno profiadau rhai cyfranogwyr yn y sector addysg bellach. Mae rhai o'r ymatebwyr yn egluro:

'Dw'i wedi dechrau dysgu dosbarthiadau "laith ar Waith" yn y Coleg.' (Cyfranogydd, addysg bellach, cwrs uwch)

'Mae unedau newydd wedi cael eu cyflwyno. Rwyf hefyd yn ceisio cynnwys ychydig o Gymraeg ym mhob gwers.' (Cyfranogydd, addysg bellach, cwrs uwch)

4.8 Un sylw i ddod allan o'r dadansoddiad yw bod yn rhaid ymdrin â'r data yma ar oriau o ddarpariaeth yn ofalus. Ni allwn fod yn sicr sut y mae cyfranogwyr wedi dehongli 'oriau o ddarpariaeth'. Mae'r data a gyflwynwyd gan gyfranogwyr yn sicr yn arwydd serch hynny bod y Cynllun Sabothol yn dylanwadu ar ddefnydd o'r Gymraeg mewn gwahanol gyd-destunau a sectorau.

4.9 Mae'n arwyddocaol hefyd bod y cyfranogwyr hynny sydd wedi nodi nad oes cynnydd wedi bod yn yr oriau o ddarpariaeth wedi pwysleisio ystod eang o ddeilliannau positif, fel y nodwyd yn

Adran 4.5.

Datblygu adnoddau

- 4.10 Nododd 44 allan o'r 65 o gyfranogwyr y cwrs uwch eu bod yn ystyried y cyfle i baratoi adnoddau fel agwedd 'wych' o'r Cynllun. Roedd yn agwedd 'dda' ym marn 16 ac yn 'weddol' yn ôl pump ohonynt.

'Roedd digon o amser i baratoi adnoddau i helpu nôl yn y dosbarth. Rydw i wedi datblygu casgliad defnyddiol o adnoddau yn sgil y cwrs.' (Athrawes, ysgol uwchradd, cwrs uwch)

- 4.11 Adroddodd cyfranogwyr eu bod wedi creu ystod eang iawn o adnoddau ar draws amrediad o bynciau a chyfnodau allweddol yn ystod neu yn dilyn y cwrs.

'Roeddwn yn paratoi adnoddau dysgu yn gyson wrth wneud y cwrs ac yr oedd y tiwtor yn gwirio'r iaith yn ogystal. Roedd hefyd cyfle i ni fel athrawon rhannu syniadau ac adnoddau tra yn y Brifysgol ar y cwrs.' (Athrawes, ysgol uwchradd, cwrs uwch)

'I was responsible for piloting an NVQ Welsh second language course and there were no resources previously. During the course I was able to develop a variety of resources e.g. reading exercises, writing frames, vocabulary booklets which helped support me in the delivery of the pilot course.' (Athrawes, ysgol uwchradd, cwrs uwch)

- 4.12 Mae'r sylwadau yn awgrymu bod cyfranogwyr yn teimlo bod digon o amser wedi'i neilltuo i ddatblygu adnoddau ar y cwrs uwch. Ni chafwyd tystiolaeth ymysg cyfranogwyr (a fu ar y cwrs bloc, byr na dysgu o bell) bod yna brinder amser wedi bod i ddatblygu adnoddau, rhywbeth a godwyd gan leiafrif o gyfranogwyr a fu ar y cwrs sylfaen (gweler 4.20 isod).

Cyrsiau lefel sylfaen

Canfyddiadau

- 4.13 Cafwyd ymatebion i'r holiadur gan 64 o ymarferwyr o'r Cyfnod Sylfaen a Chyfnod Allweddol 2 a oedd wedi mynychu cyrsiau lefel sylfaen. Mae'r cyfranogwyr hyn yn addysgu mewn ysgolion cyfrwng Saesneg. Mewn ysgolion lle mae'r Saesneg yn brif gyfrwng cyfathrebu, datblygir sgiliau Cymraeg plant yn y Cyfnod

Sylfaen drwy weithredu'r Maes Dysgu Datblygu'r Gymraeg.¹³
Mae'r rhaglen astudio ar gyfer Cymraeg ail iaith yng Nghyfnod Allweddol 2 i'w gweld yn y ddogfen 'Cymraeg yng Nghwricwlwm Cenedlaethol Cymru'.¹⁴

4.14 Yn debyg i nifer o'r canfyddiadau o'r cwrs lefel uwch, nodwyd bod y cwrs sylfaen wedi llwyddo i fagu hyder, i ddatblygu sgiliau ac wedi arwain at ddefnydd pellach o'r Gymraeg yn achlysurol ac mewn sefyllfaoedd anffurfiol mewn ysgolion. Cyfeiriodd sylwadau cyfranogwyr at y deilliannau a'r cynnydd canlynol:

- Defnydd helaethach o Gymraeg achlysurol;
- Safonau a chywirdeb iaith wedi gwella;
- Defnydd o'r Gymraeg ar draws y cwricwlwm;
- Pwyslais cynyddol ar ddechrau sgysiau gyda disgyblion yn y Gymraeg;
- Cynyddu proffil y Gymraeg/dwyieithrwydd mewn ysgolion;
- Y cwrs wedi ysgogi eraill yn yr ysgol i fynychu cyrsiau iaith Gymraeg.

Mae'r sylw isod gan un cyfranogydd yn nodweddiadol o'r ymateb gan athrawon a fynychodd y cwrs sylfaen:

'There has been a huge increase in confidence in using spoken Welsh with children. I am also able to support colleagues and to lead lessons and assemblies bilingually. Use of incidental Welsh without thinking.' (Athro, ysgol gynradd, cwrs sylfaen)

4.15 Roedd rhai sylwadau yn awgrymu bod y Cynllun Sabothol hefyd wedi codi ymwybyddiaeth ymysg cyfranogwyr o'r lle i wella ansawdd darpariaeth Cymraeg ail iaith.

'I have now been given joint responsibility for Second Language Welsh in school alongside another member of staff who has previously attended the course and we are currently looking into

¹³ <http://learning.wales.gov.uk/resources/welshdev/?skip=1&lang=cy>

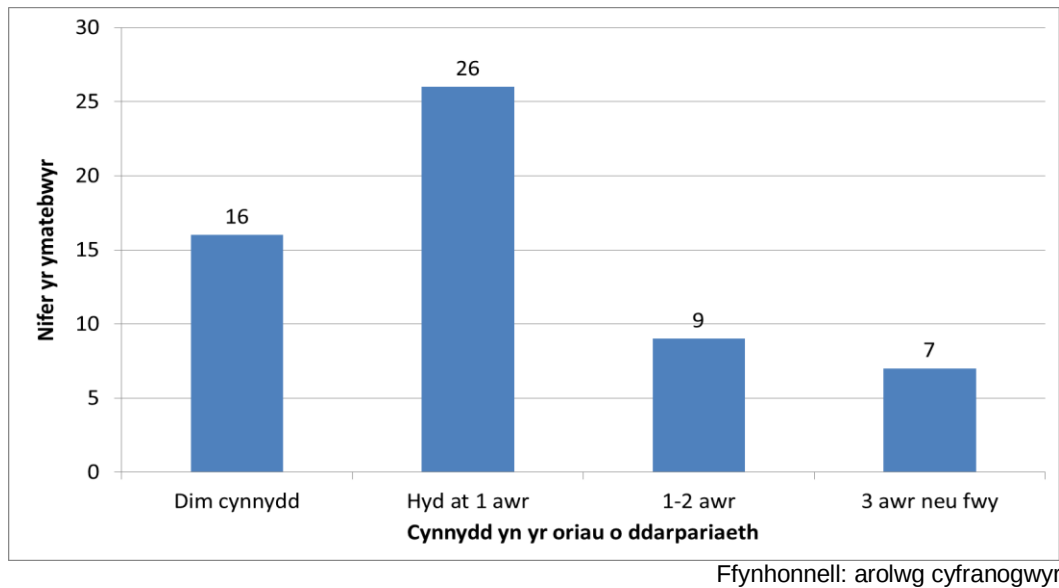
¹⁴ <http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/schoolshome/curriculuminwales/arevisedcurriculumforwales/nationalcurriculum/welshnc/?lang=cy>

the changes we can make to improve on the levels throughout school.' (Athro, ysgol gynradd, cwrs sylfaen)

Traweffaith ar ddarpariaeth

- 4.16 Casglwyd data ar oriau o ddarpariaeth (cyn ac ôl-gwrs) yn yr un modd ag a ddisgrifiwyd yn yr adran flaenorol mewn perthynas â chyfranogwyr y cwrs uwch. Yn ôl y disgwyl, gwelwyd darlun mwy cyson yn yr ymatebion a gafwyd gan athrawon a fynychodd y cwrs sylfaen, gan eu bod i gyd yn athrawon mewn ysgolion cynradd cyfrwng Saesneg.
- 4.17 O'r 64 o ymatebwyr a oedd wedi mynychu'r cwrs sylfaen, cyflwynodd 58 ddata ar yr oriau o ddarpariaeth Cymraeg cyn ac ar ôl y cwrs. O'r rhain, nododd 42 bod cynnydd wedi bod yn yr oriau a ddysgir drwy gyfrwng y Gymraeg. Ymysg yr 16 o ymatebion lle nad oedd cynnydd wedi'i adrodd, roedd sylwadau yn aml yn cyfeirio at ddatblygiadau eraill a oedd wedi codi proffil neu gynyddu defnydd o'r iaith tu allan i wersi Cymraeg strwythuredig. Mae'r ffigur isod yn cyfleu'r cynnydd a welwyd yn yr ysgolion wedi i gyfranogwyr gwblhau'r cwrs. Os cymerir y data gan y 58 o gyfranogwyr cwrs sylfaen a gynigiodd ddata, mae hyn gyfystyr ag un awr ychwanegol o ddarpariaeth Cymraeg yr un ar ôl y cwrs.

Ffigur 5: Cynnydd yn nifer yr oriau o wersi Cymraeg ymysg cyfranogwyr y cwrs sylfaen

n=58, cyfranogwyr y cwrs sylfaen.

Datblygu adnoddau

4.18 Roedd yr ymatebwyr i'r holiadur yn gwerthfawrogi'r cyfle i ddatblygu adnoddau yn ystod y cwrs. Nododd mwyafrif yr ymatebwyr a fynychodd y cwrs sylfaen eu bod wedi gwneud defnydd o'r adnoddau a gynhyrchwyd. Nododd ymatebwyr eu bod hefyd wedi rhannu adnoddau gyda staff eraill yn yr ysgol.

'During the course I prepared lessons and supporting resources to teach using a bilingual approach. I have utilised some of the lesson plans and resources with my own class and shared others which would be better suited for use in other year groups.' (Athro, ysgol gynradd, cwrs sylfaen)

4.19 Yn ogystal â chefnogi darpariaeth Cymraeg ail iaith, mae'r cwrs wedi arwain at greu adnoddau i'w defnyddio ar draws ystod o bynciau. Mae rhai cyfranogwyr hefyd yn gwerthfawrogi'r ffaith bod sgiliau iaith wedi eu meithrin a fydd yn eu galluogi i ddatblygu rhagor o adnoddau Cymraeg a dwyieithog yn y dyfodol.

'I produced teaching resources for science, maths and Welsh lessons suitable for classes in Key Stage 2. I also have the resources produced by the other members of the group. I have used Powerpoints and activities in my own classes and have attempted to teach bilingual lessons. The resources however are of secondary importance as the primary aim of the course was to develop and acquire Welsh language skills. I would have been

happy to prepare resources in my own time and am now able to prepare resources in Welsh as a result of the skills acquired on the course.' (Athro, ysgol gynradd, cwrs sylfaen)

- 4.20 Mynegodd lleiafrif bach o ymatebwyr (pedwar allan o'r 54 a gynigiodd sylwadau ysgrifenedig) bwyntiau negyddol mewn perthynas â datblygu adnoddau, yn cynnwys bod prinder amser ar gael yn ystod y cwrs i baratoi adnoddau.

'Very little time to prepare resources on the course. Very few were relevant to the pupils I teach. The language was also difficult.' (Athro, ysgol gynradd, cwrs sylfaen)

Cyrsiau lefel mynediad

Canfyddiadau

- 4.21 Cafwyd ymatebion i'r holiadur gan 26 o gynorthwywyr dosbarth a oedd wedi mynychu'r cwrs lefel mynediad. Mae'r dystiolaeth a gyflwynwyd gan ymatebwyr yn awgrymu bod tri phrif ddeiliant wedi'u profi gan gyfranogwyr y cwrs hwn. Mae'r rhain yn gyson i raddau helaeth gyda'r hyn a adroddwyd gan gyfranogwyr a fu ar y cyrsiau uwch a sylfaen, sef.

- Defnydd helaethach o Gymraeg achlysurol;
- Hyder wrth ddefnyddio'r iaith; a
- Safonau a chywirdeb iaith wedi gwella.

- 4.22 Nododd cynorthwywyr dosbarth bod eu defnydd o'r Gymraeg o ddydd i ddydd wedi codi'n sylweddol. Mae hyn yn cynnwys defnydd o'r Gymraeg gyda disgyblion a chydweithwyr. Gwelwyd hefyd bod y cwrs wedi llwyddo i fagu hyder ymysg cyfranogwyr:

'I'm able to use some form of Welsh during every lesson. I have greatly increased confidence and able to deliver Welsh language lessons to the age group I teach and to use a basic level of Welsh with Welsh speakers.'
(Cynorthwydd dosbarth)

Traweffaith ar ddarpariaeth

- 4.23 Yn dilyn ymlaen o'r pwyntiau uchod, rhoddwyd cyfle i

gyfranogwyr y cwrs mynediad i nodi a oedd cynnydd wedi bod yn nifer yr oriau o addysgu yn y Gymraeg yn eu hysgolion ers iddynt gwblhau'r cwrs. Roedd y cwestiwn yn ddewisol ond fe'i hatebwyd gan bob un o'r 26 o ymatebwyr yn y categori hwn.

- Nododd 15 allan o'r 26 bod cynnydd wedi bod yn yr oriau o addysgu Cymraeg yn yr ysgol;
- Nododd 11 nad oedd unrhyw oriau addysgu ychwanegol yn cael eu darparu; o'r 11 yma, adroddodd wyth cyfranogydd bod mwy o Gymraeg yn cael ei defnyddio yn achlysurol.

4.24 Mae angen trin unrhyw ddata o'r fath yn ofalus, gan ei fod yn bosibl bod y cwestiwn wedi'i ddehongli mewn gwahanol ffyrdd gan gynorthwywyr. Mae rôl y cynorthwywyr yn amrywio ond yn tueddu i gwmpasu amryw dasgau yn ymwneud â chefnogi'r disgyblion a'r athrawon yn hytrach nag 'addysgu'. Fodd bynnag, ceir tystiolaeth o beth cynnydd mewn darpariaeth (yn seiliedig ar y sylwadau ansoddol a gynigiwyd), gyda nifer o gynorthwywyr yn egluro eu bod yn darparu sesiynau byrion o wersi Cymraeg (e.e. sesiwn o 10 munud y dydd) i ddisgyblion ers mynychu'r cwrs.

4.25 Yn ôl cyfranogwyr, mae'r cwrs wedi gwella sgiliau a chywirdeb iaith: cyfeiriodd sawl ymatebydd i'r holiadur at y ffaith bod eu geirfa wedi ymestyn a bod ganddynt well ddealltwriaeth o ramadeg ers dychwelyd i'r ysgol.

'I have gained a lot more knowledge of the Welsh language and use it throughout my working day from greetings, commands and whenever I can incorporate it into our focused activities.'

'[I have a] much improved use and understanding of grammar.'
(Cynorthwywyr dosbarth)

Mae cydnabyddiaeth hefyd bod yna fuddion i'r disgyblion wrth i gynorthwywyr wella ansawdd eu Cymraeg. Nododd sawl un o'r rheini a fu ar y cwrs mynediad bod y disgyblion yn elwa trwy glywed y Gymraeg yn cael ei defnyddio yn fwy cywir.

4.26 Mae tystiolaeth hefyd yn awgrymu bod y Cynllun Sabothol wedi cynyddu proffil a phresenoldeb y Gymraeg / dwyieithrwydd ar

draws ysgolion. Nododd un cynorthwydd bod y cwrs wedi sbarduno digwyddiadau Cymraeg newydd a phartneriaeth gyda'r Urdd.

'I have started a Welsh Club up in the school; I have also built a relationship with Urdd this has meant that all of year 5 are going to go to Llangrannog this year. I am also taking out groups in Key stage 2 and working on their oral skills.' (Cynorthwydd dosbarth)

Datblygu adnoddau

- 4.27 Nododd wyth allan o'r 26 o gyfranogwyr y cwrs mynediad a atebodd yr holiadur eu bod yn ystyried y cyfle i baratoi adnoddau fel agwedd 'wych' o'r Cynllun. Roedd yn agwedd 'dda' ym marn naw ac yn 'weddol' yn ôl pedwar ohonynt. Nododd pump o ymatebwyr bod y cyfleodd i baratoi adnoddau wedi bod yn 'wael'. Prin iawn oedd y sylwadau negyddol mewn perthynas â'r elfen hon o'r cwrs ond nododd un cyfranogydd:

'I feel there should have been more direct reference to the curriculum, and direct links to the development of a specific scheme of work.' (Athrawes, ysgol gynradd, cwrs mynediad)

Barn ar gefnogaeth barhaol: cyrsiau uwch, sylfaen a mynediad

- 4.28 Gofynnwyd i gyfranogwyr *'ydy eich sefydliad yn parhau i gefnogi eich datblygiad parhaus addysgu iaith Gymraeg / dwyieithog?'* Mae'r data yn Nhabl 6, isod, yn dangos rhywfaint o amrywiaeth yn yr atebion fesul lefel y cwrs. Ar draws y Cynllun teimla mwyafrif y cyfranogwyr bod cefnogaeth ar gael i raddau gan eu sefydliadau. Ymysg cyfranogwyr a fynychodd y cwrs uwch, adrodda dros hanner ohonynt (34 allan o 65 a atebodd y cwestiwn hwn) bod eu sefydliadau yn parhau i gynnig cefnogaeth gref iddynt. Llai na hanner o'r rheini a fynychodd y cyrsiau sylfaen a mynediad sydd yn teimlo bod cefnogaeth barhaol 'gref' ar gael iddynt gan eu sefydliadau. Mae'n bwysig ystyried y data hyn yng nghyd-destun y drafodaeth ar gefnogaeth ar ôl mynychu'r cwrs, ym Mhennod 5 yr adroddiad hwn.

Tabl 6: Trosolwg o atebion i'r cwestiwn 'Ydy eich sefydliad yn parhau i gefnogi eich datblygiad parhaus addysgu iaith Gymraeg / dwyieithog?'

	Uwch	Sylfaen	Mynediad	Cyfanswm
Ydy yn gryf	34	20	10	64
Ydy i raddau	28	36	11	75
Nad ydy	3	1	4	8
Ddim yn gwybod	0	0	1	1
Cyfanswm	65	57	26	148

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr

n=148, cyfranogwyr cyrsiau, pob lefel

Sylwadau cyffredinol ar draweffeithiau

4.29 Mae'r dystiolaeth a gyflwynwyd gan gyfranogwyr yn awgrymu bod y Cynllun Sabothol yn gwneud gwahaniaeth i'r unigolion sydd yn mynychu'r cwrs ac yn creu argraff gadarnhaol o safbwynt eu hawydd i ddefnyddio'r iaith. Yn wir, y negeseuon mwyaf amlwg i'w gweld yn y data a gasglwyd trwy'r arolwg yw bod y cyrsiau yn codi hyder ac yn cynyddu defnydd o'r iaith Gymraeg.

'Defnydd o Gymraeg mwy cywir, rwy'n gobeithio! Mae gen i'r hyder i ysgrifennu adroddiadau a pharatoi cyflwyniadau heb deimlo bod rhaid i rywun arall wirio fy ngwaith.' (Cyfranogydd, Ysgol Uwchradd, wedi dilyn y cwrs uwch)

'Credaf fod y Cynllun yn un hynod fuddiol gan fod yr athrawesau sydd wedi dilyn y Cynllun wedi elwa'n fawr o'r profiad a bod eu defnydd ysgrifenedig o'r iaith yn enwedig wedi cryfhau. Yn ddi-os maent yn llawer mwy hyderus wrth ddefnyddio'r iaith.' (Pennaeth ysgol uwchradd, y cyfranogydd wedi dilyn cwrs uwch)

4.30 Mae'r cynnydd mewn hyder ymysg cyfranogwyr yn deillio mewn sawl achos o'r teimlad eu bod yn defnyddio Cymraeg mwy cywir, gyda sawl un yn nodi eu bod bellach yn teimlo'n fwy hyderus yn eu Cymraeg ar lafar ac yn ysgrifenedig, yn enwedig y rheini a fynychodd gwrs uwch. Fel eglurodd un, *'rwy'n tueddu defnyddio'r un faint ond rwy'n teimlo'n fwy hyderus o ran cywirdeb'*.

4.31 Nododd eraill hefyd fod cymryd rhan yn y Cynllun wedi cynyddu eu hyder, a bod hynny wedi helpu i godi statws y Gymraeg yn gyffredinol yn yr ysgol. Cynigiwyd esiamplau lle roedd yr

hyfforddiant wedi arwain at ddarbwylllo eraill i wella eu sgiliau iaith Cymraeg; ehangu defnydd o'r iaith wrth gyfathrebu'n fewnol, ac arwain mwy o weithgareddau allgyrsiol cyfrwng Cymraeg:

'I encouraged my NTA [Cynorthwyydd nad ydyw'n addysgu] to develop her own skills by attending professional development training with the [.....] Advisory Service and with an evening class. My class recently performed items confidently bilingually to parents during our Cymanfa Dydd Gŵyl Dewi Sant and a parent commented that the children's delivery was 'like being in a Welsh school class'. (Athrawes gynradd, lefel sylfaen)

'Welsh has featured heavily in our new school development plan. The profile of Welsh is very strong and visible from the entrance of the school. More staff and children use everyday Welsh – the standards have risen.' (Athrawes gynradd, lefel sylfaen).

- 4.32 Dengys y dystiolaeth gan gyfranogwyr sydd yn addysgu mewn ysgolion cynradd cyfrwng Saesneg yn arbennig bod defnydd helaethach o'r Gymraeg yn achlysurol. Mae hyn, yn ei dro, yn gwneud gwahaniaeth i broffil yr iaith, ac i ymwybyddiaeth o ddwyieithrwydd ymysg staff a disgyblion, yn ôl sylwadau gan gyfranogwyr. Mae sylwadau gan reolwyr llinell yn atgyfnerthu'r adborth cadarnhaol gan y cyfranogwyr.

'We endeavour to create a Welsh ethos, however, in order to develop this deeper, we feel that our member of staff has gained enormous confidence in her delivery from the sabbatical and is very excited at the new ideas etc. that she has developed. This enthusiasm is something we can all gain from. We aim to utilise this experience by in house training for support staff after half term and to increase the profile of Welsh across the school in all areas of the curriculum'. (Pennaeth cynradd, y cyfranogydd wedi mynychu cwrs sylfaen).

- 4.33 Ymddengys fod y Cynllun Sabothol wedi cefnogi ysgolion wrth iddynt geisio hybu defnydd o Gymraeg achlysurol trwy gynnwys yr iaith mewn ystod o sefyllfaoedd yn yr ysgol, gan gynnwys mewn gwasanaethau, wrth gofrestru ac wrth i aelodau staff gyfarch disgyblion. Cyfeiriodd nifer fawr o ymatebwyr at y cynnydd hwn yn y defnydd achlysurol o'r iaith, gan gynnwys y rhai hynny nad oedd wedi gweld cynnydd yn yr oriau o Gymraeg a addysgir. Roedd y sylw gan un athrawes a fynychodd y cwrs sylfaen ei bod yn gwneud 'defnydd helaethach o ganllawiau

dwieithog a Chymraeg achlysurol' yn nodweddiadol o'r sylwadau a gafwyd.

- 4.34 Awgryma'r dystiolaeth yma bod cyfranogwyr yn ystyried hwn fel deilliant pwysig o'r cwrs, a nodwyd y cynnydd yn y defnydd achlysurol o'r Gymraeg mewn sylwadau ansoddol tua hanner yr ymatebwyr i'r holiadur.

Detholiad o Astudiaeth Achos #1 (sylfaen)

Mae 'I' yn dysgu mewn ysgol gynradd cyfrwng Saesneg ond mae nifer o'r staff yn siarad Cymraeg. Mae'n rhannu ei hamser rhwng dysgu blwyddyn 4 a phlant ag anghenion addysgol arbennig.

Wedi'r cwrs mae hi'n fwy hyderus wrth ddefnyddio'r iaith mewn sefyllfaoedd bob dydd ac mae'n deall llawer mwy. Mae'n defnyddio'r iaith yn y dosbarth nawr, nid yn unig mewn gwersi Cymraeg ond drwy roi gwersi cyfrwng Cymraeg – e.e. fe gyflwynodd wers mathemateg ar galendrau yn y Gymraeg, ac yn y gwersi Daearyddiaeth mae'n trafod yr enwau lleoedd a gwledydd yn Gymraeg. Mae hefyd mwy o Gymraeg ar furiau'r ysgol nawr ac mae I wedi newid o ddefnyddio gorchmynion dwieithog ar yr iard i rai Cymraeg yn unig. Tybia bod ei defnydd o'r Gymraeg wedi mwy na dyblu, ac meddai bod 'lefel cyrhaeddiad y disgyblion yn sicr wedi cynyddu'.

Yn y gorffennol nid oedd Cymraeg yn cael ei ystyried yn gadarnhaol iawn yn yr ysgol felly bu tro mawr ar fyd. Y dyddiau hyn mae'r Gymraeg yn llawer mwy o hwyl i'r plant. Mae agwedd y staff a'r plant tuag at y Gymraeg yn gwneud dysgu yn brofiad hapusach ac yn fwy cadarnhaol. Mae wedi derbyn cefnogaeth gan yr athrawes fro a daeth tiwtor y cwrs i'r ysgol pan ofynnodd I am gymorth. Mae'r pennaeth yn gefnogol iawn ac mae athro arall ar fin dechrau'r cwrs. Roedd yn brofiad cadarnhaol iawn a hoffai fynychu cwrs pellach.

- 4.35 Nododd eraill – lleiafrif bach o'r holl ymatebwyr – bod y cwrs wedi eu hysgogi i fynychu cyrsiau iaith Gymraeg eraill (gan gynnwys dosbarthiadau Cymraeg i Oedolion) gan eu bod yn teimlo bod dal angen gwella eu sgiliau iaith cyn bod yn gwbl hyderus i addysgu yn y Gymraeg.
- 4.36 Nododd penaethiaid a rheolwyr llinell cyfranogwyr y cyrsiau eu bod yn credu bod y Cynllun wedi cyfrannu at godi safonau yn y Gymraeg, a hynny ymysg disgyblion yn ogystal â'r staff: adroddwyd bod cyfuniad o hyder wrth ddefnyddio'r iaith ac ymwybyddiaeth uwch o ddulliau addysgu Cymraeg effeithiol wedi golygu bod ansawdd darpariaeth Cymraeg fel ail iaith - yn arbennig - wedi gwella. Fel y nododd un pennaeth:

'Releasing staff to attend the sabbatical has had a profound

impact on raised standards in W2L [Cymraeg ail iaith] throughout the school. Teachers have come back from the course enthused and inspired to use as much Welsh as possible within their classrooms and around the school..... I have been able to plan for W2L to be an integral part of each teacher's timetable. A dedicated time each day is given for Welsh development and this again has proved to be successful. Levels of children achieving Level 4+ at the end of KS2 has risen significantly from 23% to 61%. (Pennaeth cynradd, aelod o'r staff wedi mynychu cwrs sylfaen)

- 4.37 Er bod yna dystiolaeth ynysig sydd yn awgrymu bod y Cynllun wedi arwain at godi safonau, yn gyffredinol nid oes sylfaen gref o wybodaeth sydd yn caniatáu i ni ddeall traweffeithiau na chyfraniad cyffredinol y Cynllun ar ganlyniadau na chynnydd disgyblion yn y Gymraeg. Tystiolaeth 'feddal' ac yn aml anecdotaidd sydd gennym. Tra bod y dystiolaeth yn eithaf gwerthfawr, awgryma bod yna fylchau yn y trefniadau monitro os ydym am ddeall pa wahaniaeth y mae'r Cynllun yn ei wneud i ddatblygiad darpariaeth cyfrwng Cymraeg a gweledigaeth ehangach y Strategaeth. Yn wir, mae heriau sylweddol ynghlwm â cheisio deall cyfraniad y Cynllun i nodau'r Strategaeth Genedlaethol gan ystyried y ffactorau eraill niferus sydd yn dylanwadu ar allu cyfranogwyr i roi ar waith eu sgiliau Cymraeg yn eu hysgolion a'u colegau.
- 4.38 Yn gyffredinol, mae yma ddarlun cadarnhaol ond, gellir dadlau, anghyflawn o draweffaith y Cynllun Sabothol ar gyfranogwyr, eu defnydd o'r Gymraeg a phroffil yr iaith yn eu hysgolion.

5 Effeithiolrwydd cyflwyno'r Cynllun

- 5.1 Roedd y tîm ymchwil yn awyddus i ddeall natur a lefel y gefnogaeth gan bartneriaid strategol, yn enwedig awdurdodau lleol a'r consortia rhanbarthol a sut roedd hyn yn plethu gyda rôl y darparwyr. Mae'r adran hon yn cyflwyno canfyddiadau ar effeithiolrwydd cyflwyno'r cynllun, yn seiliedig ar sylwadau uwch reolwyr ysgolion a cholegau, darparwyr y cyrsiau yn y chwe chanolfan hyfforddi a phedwar o gydlynwyr addysg Gymraeg, un o bob consortiwm.

Y cyd-destun cynllunio strategol: Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg a Grant y Gymraeg mewn Addysg

- 5.2 Gofynnir i awdurdodau lleol fanylu yn eu Cynlluniau Strategol sut y byddant yn gwireddu nodau'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg (genedlaethol) ar lefel leol, tra bod Grant y Gymraeg mewn Addysg yn darparu cefnogaeth ariannol i'r pedwar consortiwm er mwyn cynnal gweithgareddau sy'n cyfrannu at weithrediad y Cynlluniau Strategol ar draws y rhanbarth. Mae'r gweithgareddau hyn yn cynnwys y gefnogaeth a'r hyfforddiant a ddarperir gan athrawon bro. Mae sicrhau cyswllt agos rhwng y Cynlluniau a'r gwaith a ariennir drwy'r Grant, yn ogystal â chydweithio effeithiol rhwng awdurdodau lleol a'r consortia rhanbarthol, yn hanfodol felly i lwyddiant y Cynllun Sabothol.

Lefel y galw ac ymwybyddiaeth o'r Cynllun

- 5.3 Adroddwyd gan ddarparwyr y cyrsiau a swyddogion y consortia bod galw ar gyfer y cyrsiau ar bob lefel, ond roedd gryfaf ar gyfer y cyrsiau lefel mynediad a sylfaen. Er mwyn cynnal y diddordeb yn y Cynllun teimlai nifer o'r athrawon bro a chyfranogwyr bod angen rhagor o waith er mwyn darbwylo penaethiaid o fanteision a thraweffeithiau'r cwrs. Nododd y timau athrawon bro bod trefnu athrawon cyflenwi yn broblem mewn rhai ysgolion.

- 5.4 Awgrymwyd hefyd gan gyfranogwyr a staff y siroedd bod galw am gwrs byr neu weithdai i benaethiaid i godi ymwybyddiaeth o'r Cynllun.
- 5.5 Roedd rhai athrawon bro o'r farn bod y galw cryf am leoedd ar gyrsiau lefel mynediad yn gysylltiedig â'r ffaith ei bod yn haws i bennaeth ryddhau cynorthwydd dysgu, o'i gymharu ag athro dosbarth. Ym marn sawl un o'r athrawon bro y cyfwelwyd â hwy, roedd y cwrs (mynediad) byrrach yn apelio at nifer o benaethiaid a chyfranogwyr. Serch hynny, nodwyd bod cyrraedd cynorthwywyr yn medru bod yn dalcen caled mewn rhai achosion gan fod gan y grŵp yma lai o brofiad o fynychu cyrsiau datblygiad proffesiynol ac roedd yn gallu ymddangos yn ddihyder ar brydiau. Adroddodd darparwyr a swyddogion awdurdodau bod ymwybyddiaeth o'r Cynllun yn isel ymysg penaeithiaid ac uwch reolwyr. Awgrymwyd gan ambell i ddarparwr ei bod hi'n medru bod yn her gwneud cyswllt gyda phenaethiaid: pwysleiswyd bod angen i unrhyw waith hysbysebu neu farchnata'r Cynllun Sabothol ddefnyddio amryw ddulliau gan gynnwys cyhoeddusrwydd ar lefel genedlaethol a thargedu ysgolion ar lefel sirol er mwyn sicrhau bod y negeseuon yn cael eu cyfleu yn glir ac i'r unigolion perthnasol.

Prosesau gweinyddol

- 5.6 Mae sylwadau gan uwch reolwyr a phenaethiaid ysgolion yn awgrymu eu bod yn gwerthfawrogi'r ffaith nad yw'r Cynllun yn orgymhleth nac yn rhy llafurus o safbwynt trefniadau gweinyddol. Nodwyd bod y gwaith papur sydd ynghlwm â'r Cynllun yn gymharol syml ac mae'r ad-daliadau am gostau staff cyflenwi a chostau eraill yn cael eu talu'n gyflym.

Recriwtio

- 5.7 Mae recriwtio cyfranogwyr i'r Cynllun wedi bod yn llwyddiannus yn gyffredinol. Fodd bynnag, gorfu gohirio cwrs lefel uwch ym Mangor ddechrau 2013, ac mewn rhai ardaloedd mae recriwtio digon o gyfranogwyr i fynychu cyrsiau lefel uwch wedi bod yn her.

Mae diddordeb yn parhau yn uchel iawn ar gyfer y cyrsiau mynediad a sylfaen: *'fe allen ni lenwi mynediad a sylfaen yn hawdd'* , meddai un cydlynnydd.

5.8 Mae tair prif elfen i'r broses recriwtio cyfranogwyr i'r cyrsiau:

- gwybodaeth ganolog ar wefan a chylchlythyrau Llywodraeth Cymru;
- deunyddiau marchnata a gyhoeddir gan y darparwyr (gwefannau gydag astudiaethau achos a chlipiau fideo; taflenni); a
- chyswllt rhwng ymgynghorwyr iaith Gymraeg y consortia/a'r ysgolion.

5.9 Daeth yn glir o'r cyfweiliadau gyda chyfranogwyr, darparwyr a swyddogion y consortia bod y broses recriwtio, ac yn arbennig rôl yr awdurdod lleol wrth gefnogi recriwtio, yn amrywio o ardal i ardal. Er na astudiwyd y sefyllfa ym mhob awdurdod yn fanwl, roedd cyfweiliadau gyda sampl yn cynnig tystiolaeth mai prin yw'r cynllunio strategol ar lefel sirol er mwyn targedu ysgolion a chyfranogwyr. Cefnogwyd y farn hon gan ddarparwyr.

5.10 Mae pob awdurdod lleol wedi ymrwymo ar bapur i gefnogi'r Cynllun a chwarae rhan wrth adnabod a monitro ysgolion a chyfranogwyr yn eu Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg blyneddol. Serch hynny, mae'r amcanion a welir yn y Cynlluniau hyn yn gallu bod yn ben-agored, gyda chyfeiriadau at *'barhau i dargedu ysgolion'* neu *'barhau i fentora'* heb osod targedau ar gyfer nifer y cyfranogwyr yn lleol neu nifer oriau'r gefnogaeth i'r Cynllun; o ganlyniad mae diffyg cysylltiad yn gyffredinol rhwng y Cynlluniau, gweithgareddau a gefnogir trwy Grant y Gymraeg mewn Addysg a rôl yr awdurdodau lleol yn y Cynllun.

5.11 Ymddengys bod y broses recriwtio yn gweithio'n effeithiol pan fo gan staff perthnasol yr awdurdod lleol gysylltiadau cadarn a gwybodaeth dda am flaenoriaethau eu hysgolion a'u bod, drwy hynny, yn medru cynllunio'n fanwl gyda dealltwriaeth o'r

rhesymau a chymhelliant yr ysgol dros ddanfôn cyfranogydd ar y cwrs. Nodwyd, fodd bynnag, bod awdurdodau yn rhydd i osod meini prawf ar gyfer recriwtio cyfranogwyr i'r cyrsiau: ar y cyfan, croesewir hynny ond teimlir y byddai arweiniad pellach am bwy fyddai'n elwa fwyaf o'r cwrs yn fuddiol.

- 5.12 Ategodd un o'r darparwyr y pwynt yma drwy esbonio eu bod hwythau hefyd yn holi cwestiwn allweddol i'w hunain wrth ddelio gyda cheisiadau:

'a ddylid blaenoriaethu'r ymarferwyr hynny o ysgolion lle mae ymroddiad, neu flaenoriaethau ysgolion lle nad oes dim diddordeb wedi bod yn y Cynllun hyd yma?' (Cynrychiolydd canolfan hyfforddi y Cynllun Sabothol)

- 5.13 Nododd rhai athrawon bro y byddent yn gwerthfawrogi rhagor o ganllawiau ynghylch dulliau recriwtio a chyfleoedd i ddysgu am ddulliau effeithiol gan gonsortia/awdurdodau lleol eraill.
- 5.14 Nododd y darparwyr fod amrywiaeth rhwng awdurdodau lleol yr oeddynt yn delio â hwy a bod rhai timau athrawon bro yn chwarae rôl flaenllaw yn y broses o recriwtio tra bod awdurdodau eraill ddim yn enwebu o gwbl. Roedd yn glir o'r cyfweiliadau bod ambell awdurdod yn gweithredu ar hyd braich a bod eu cyfraniadau yn cynnwys llythyru ac anfon deunyddiau marchnata at ysgolion yn unig. Dylid nodi bod y cyfnod a adolygwyd fel rhan o'r astudiaeth hon (Ionawr 2011-Rhagfyr 2012) wedi bod yn un o gryn newid mewn sawl ardal. Mae symud i weithio fel consortia wedi ychwanegu at faich gwaith a chyfrifoldebau nifer o swyddogion ac wedi golygu oedi wrth i swyddogaethau cael eu pennu.
- 5.15 Mae'r dasg o sicrhau bod y cyrsiau yn llawn wedi golygu llawer iawn o oriau o waith gweinyddol i awdurdodau lleol a darparwyr, yn cynnwys ffonio o amgylch ysgolion lle bo angen. Nodwyd bod cyfathrebu gydag ysgolion yn anodd yn gyffredinol gan fod cymaint o gystadleuaeth am eu sylw a'u hamser. Mae ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'r Cynllun yn isel ymysg rhai

ysgolion er iddynt dderbyn gwybodaeth gyson gan sawl ffynhonnell, yn ôl swyddogion yr awdurdodau lleol.

5.16 Adroddwyd bod y cyswllt rhwng awdurdodau lleol a'r darparwyr yn anghyson. Nid oes swyddogion ym mhob awdurdod lleol sydd yn gyfrifol am y Cynllun ac sy'n gallu cysylltu gyda darparwyr. Ar y llaw arall ceir enghreifftiau lle mae cysylltiadau da wedi bodoli ers amser rhwng awdurdodau a darparwyr y cyrsiau ac mae ymdrechion i adeiladu ar y cysylltiadau hyn. Mewn rhai ardaloedd, mae athrawon bro yn mynychu rhai rhannau o'r cwrs neu hyd yn oed yn rhan o'r tîm sy'n darparu'r cwrs. Mae'r enghreifftiau hyn o gydweithio agos rhwng athrawon bro a darparwyr yn cynnig syniadau y gellid adeiladu arnynt yn y dyfodol fel ffordd o feithrin perthynas gyda chyfranogwyr.

5.17 Nodwyd gan athrawon bro bod recriwtio wedi bod yn fwy anghyson ar y lefel uwch, yn enwedig mewn awdurdodau yn y gogledd. Mae rhai yn teimlo bod penaethiaid yn amharod i ryddhau athrawon sydd yn addysgu TGAU a Safon Uwch a'u bod yn poeni am effaith y gallai cyfnod i ffwrdd o'r ysgol ei gael ar gynnydd a chyrhaeddiad disgyblion yn yr ysgol.

5.18 Mae twf wedi bod yn nifer y cyfranogwyr o'r sector addysg bellach sydd yn mynychu cyrsiau, yn bennaf oherwydd cyflwyno'r cwrs byr yn Ebrill 2011. Roedd rhai cyrsiau byr yn ystod cyfnod y gwerthusiad wedi'u llenwi gan gyfranogwyr addysg bellach yn unig. Mae darparwyr yn adrodd bod manteision clir wrth fedru cysylltu gydag Hyrwyddwyr Dwyieithrwydd er mwyn adnabod unigolion addas. Hefyd, nodwyd bod y cwrs byr newydd yn apelio at y garfan hon. Nodwyd bod rhai sefydliadau addysg bellach wedi datgan pryderon ynghylch rhyddhau aelodau staff i fynychu'r cwrs oherwydd ei bod yn medru bod yn anodd dod o hyd i staff cyflenwi addas.

5.19 Nododd sawl un yn ystod cyfweiliadau y byddent yn dymuno gweld ymgyrchoedd recriwtio a marchnata cenedlaethol er mwyn codi ymwybyddiaeth, egluro nodau ac amcanion y Cynllun a

gwella delwedd y cyrsiau yn llygaid penaethiaid.

Y cyrsiau

- 5.20 Roedd barn staff yr awdurdodau lleol yn gyson â sylwadau cyfranogwyr, ac yn ddieithriad, adroddont eu bod yn credu bod y cyrsiau yn cynnig hyfforddiant da ac addas. Nodwyd bod ambell i newid wedi bod yn y blynyddoedd diweddar (er enghraifft ychwanegu wythnos at hyd y cwrs mynediad a chynnig opsiwn cwrs byr ar y lefel uwch), oedd wedi cryfhau'r cynnig hyd yn oed yn fwy.
- 5.21 Manion oedd y pryderon a fynegwyd, a'r unig adborth negyddol a oedd yn gyson rhwng y darparwyr ac ambell i gyfranogydd oedd bod y baich asesu yn drwm. Nododd pedwar o athrawon a fu ar y cwrs sylfaen eu bod yn teimlo bod gormod o bwysau wedi bod ar asesiadau yn ystod eu cyfnod ar y cwrs. (Ni chodwyd y pwynt yma gan gyfranogwyr a fynychodd y cyrsiau lefel mynediad ac uwch.) Golyga'r ffaith bod cynnwys y cyrsiau yn drwm nad oes digon o amser i atgyfnerthu a phwyso a mesur yr hyn a ddysgwyd, ym marn rhai.

Cefnogaeth ar ôl mynychu'r cwrs

- 5.22 Mae cefnogaeth ar ôl y cwrs i'w gweld mewn nifer o wahanol ffyrdd:

- a) Ôl-ofalaeth gan yr awdurdod lleol/consortia rhanbarthol;
- b) Cefnogaeth gan ddarparwyr y Cynllun;
- c) Cefnogaeth gan yr ysgol/coleg;

Ceir isod ragor o wybodaeth ar y gwahanol fathau o gefnogaeth a chymorth ôl-gwrs.

Ôl-ofalaeth yr awdurdod lleol/consortia rhanbarthol

- 5.23 Yn dilyn y rhan fwyaf o gyrsiau, yr awdurdod lleol neu'r consortiwm rhanbarthol sydd â chyfrifoldeb am gynnig ôl-ofalaeth (yng nghyd-destun y cyrsiau uwch bloc, mae 3 diwrnod o ôl-

ofalaeth yn cael ei gynnig gan ddarparwyr y Cynllun). Nhw sydd yn penderfynu ar natur a dwyster yr ôl-ofalaeth, sydd yn amrywio o ardal i ardal. Mae'r gefnogaeth yn cynnwys:

- Ymweliadau penodol gan athrawon bro â'r cyfranogwyr a thracio ysgolion a monitro perfformiad yn ystod yr ymweliadau;
- Monitro yn ystod ymweliadau ac asesiadau arferol yr athrawon bro yn yr ysgolion;
- Deunyddiau ac adnoddau ychwanegol ar gael ar wefan neu borth yr athrawon bro;
- Rhai awdurdodau lleol yn talu am gwrs (a chyflenwi) un-dydd dilynol gan y darparwyr;
- Ôl-ofalaeth anffurfiol – hwyluso sesiynau/cyfarfodydd i dynnu cyfranogwyr ynghyd wedi'r cwrs i sgwrsio yn y Gymraeg a rhannu profiadau.

5.24 Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi pecyn dilyniant yn rhoi canllawiau ar y camau ôl-ofalaeth. Eglurodd rhai cynrychiolwyr o awdurdodau lleol nad oedd ganddynt y capasiti i weithredu'r canllawiau hyn. Cyfeiriodd eraill at y ffaith bod pwysau gwaith athrawon bro yn ei gwneud hi'n anodd neilltuo'r amser i recriwtio a darparu cefnogaeth ôl-gwrs.

'Gafo ni becyn ôl-ofalaeth, ac yn cytuno gyda phopeth ynddo, ond oherwydd yr uno [fel consortiwm], ni heb gael yr amser i'w weithredu'. (Athrawes fro)

5.25 Cydnabuwyd gan yr holl staff awdurdod lleol a holwyd mai ôl-ofalaeth oedd y ddolen wannaf yn y Cynllun, a hyd yn oed yn yr ardaloedd hynny lle roedd yr ôl-ofalaeth yn gymharol ddwys (e.e. lle gwelir ymweliadau aml gyda'r cyfranogwyr, adnabod cyrsiau pellach, tracio canlyniadau) roedd eto deimlad nad oeddynt yn manteisio ar yr holl ddulliau posibl o ôl-ofal a fyddai'n addas. Nododd un athrawes fro, er enghraifft, y byddai'n hoffi petai swm o arian ar gael i dreialu dulliau anffurfiol o ôl-ofal fel rhaglenni cymdeithasol neu system i bartneru ysgolion Cymraeg a di-

Gymraeg. Cydnabuwyd hefyd mai prin iawn yw'r ôl-ofalaeth a gynigir i gyfranogwyr y cwrs mynediad: nid yw'r athrawon bro yn dueddol o'u hadnabod na gweithio gyda nhw, ac mae'n anodd tracio gan bod cynorthwyywyr yn symud dosbarth.

Cefnogaeth gan ddarparwyr y Cynllun

5.26 Mae rhai darparwyr ac awdurdodau lleol wedi treialu cyrsiau dilyniant byr neu nosweithiau cymdeithasol ar gyfer y cyfranogwyr. Er bod yr ewyllys yno i ddechrau, y tueddiad yw i nifer fechan yn unig fanteisio ar y cynnig unwaith i athrawon ail-gydio mewn cyfrifoldebau gwaith yn yr ysgol. Hoffai nifer o'r cyfweleion weld astudiaethau achos neu senarios o ddulliau ôl-ofalaeth mewn ardaloedd eraill fel eu bod yn medru dysgu o'r modelau hynny.

Cefnogaeth gan yr ysgol/coleg

5.27 Gofynnwyd am farn y cyfranogwyr ar y gefnogaeth a dderbyniont o fewn eu sefydliad (ysgol neu goleg) a chan eraill. Atebodd y mwyafrif helaeth gan ddweud bod cefnogaeth o fewn eu sefydliad i'w datblygiad parhaus o ran addysgu Cymraeg neu ddwyieithog (43% yn gryf a 50% i raddau o'r 154 ymatebwr). Roedd lleiafrif bach (5% neu wyth cyfranogydd) wedi ateb nad oedd cefnogaeth iddynt yn eu sefydliad. Roedd un o'r rhain o goleg addysg bellach a'r lleill o ysgolion cynradd, ac o bob lefel o gwrs.

5.28 Holwyd hefyd os oedd y cyfranogwyr wedi wynebu rhwystrau wrth ddefnyddio eu sgiliau iaith Gymraeg ers cwblhau'r cwrs, ac roedd ychydig o dan chwarter wedi gwneud (34 allan o 117 a atebodd). Nid oedd unrhyw batrymau pendant yn ôl sector ond roedd y cyfranogwyr lefel sylfaen ychydig yn fwy tebygol o fod wedi wynebu rhwystrau. Diffyg hyder oedd y rhwystr pennaf i hanner y grŵp (17 allan o 34), ond nodwyd diffyg cyfleoedd (14 o ymatebwyr) o fewn eu sefydliadau a diffyg amser i baratoi sesiynau (15 o ymatebwyr) fel problemau hefyd. Atebodd y mwyafrif helaeth o'r rheini oedd wedi wynebu rhwystrau bod angen rhagor o hyfforddiant arnynt (32 allan o 34 a ymatebodd).

- 5.29 Roedd y grŵp o gyfranogwyr o'r cwrs lefel uwch a holwyd yn awyddus i barhau i wella eu sgiliau iaith. Awgrymodd rhai y gellid cynnig gwersi wythnosol fel grŵp i *'gadw pethau'n ffres'*. Awgrym arall oedd trefniant o secondiadau tymor o hyd i ysgolion (neu weithleoedd) cyfrwng Cymraeg i'r cyfranogwyr hynny oedd mewn ysgolion cyfrwng Saesneg *'er mwyn cael y profiad 'trochi' sydd ei angen'*. Teimlwyd bod angen sicrhau cyfleoedd pellach i ymarfer a defnyddio'r iaith i'r rhai mewn lleoliadau (gwaith) di-Gymraeg.
- 5.30 Nododd nifer o gyfranogwyr yr awydd am ragor o hyfforddiant iaith. Roedd rhai ohonynt yn dymuno gweld cyrsiau iaith pellach yn dilyn y cwrs Sabothol, gan gyfeirio at yr angen am 'gontinwwm' o gyrsiau iaith i sicrhau cynnydd.
- 5.31 Awgrymwyd gan rai darparwyr y byddai gwefan neu borth digidol ar gyfer rhannu arferion da, cadw mewn cyswllt neu holi cwestiynau i ymarferwyr eraill o fudd i rai cyfranogwyr. Roedd eraill yn cwestiynu faint o amser sydd gan gyfranogwyr i barhau i wella'u sgiliau Cymraeg wedi iddynt ddychwelyd i'r ysgol.
- 5.32 Mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod angen mwy o eglurder a chysondeb o ran yr ôl-ofalaeth. Mae'r broses o ddychwelyd i'r ysgol neu goleg yn cael ei gweld fel elfen ar wahân neu ddilynol o'r Cynllun yn llygaid nifer o'r unigolion a gyfrannodd at yr adolygiad hwn. Efallai bod angen ystyried y cyfnod ôl-gwrs, yn hytrach, fel un rhan o'r broses gyfan a bod angen cytuno a chynllunio cefnogaeth briodol i gyfranogwyr o'r cychwyn cyntaf.

6 Casgliadau ac argymhellion

- 6.1 Yn gyffredinol, mae'r adolygiad wedi canfod darlun cadarnhaol o'r Cynllun Sabothol ymysg cyfranogwyr a rhanddeiliaid: mae mwyafrif helaeth y cyfranogwyr yn canmol y cyrsiau ac yn adrodd yn gadarnhaol ar eu cynnydd o safbwynt eu sgiliau iaith a'u defnydd o'r Gymraeg wedi iddynt ddychwelyd i'r ysgol neu goleg. Mae cyfranogwyr yn priodoli llwyddiant y Cynllun i ansawdd, dyfnder a dwyster y cyrsiau a ddarperir. O ran gweithrediad y Cynllun, unwaith eto roedd y farn gyffredinol yn gadarnhaol er bod rhai awgrymiadau wedi'u lleisio ynglŷn â ffyrdd y gellid newid neu wella'r cyrsiau.
- 6.2 Y brif neges gan yr holl gyfranwyr i'r ymchwil (cyfranogwyr, awdurdodau lleol ac uwch-reolwyr) oedd bod y Cynllun yn un gwerthfawr a bod yr angen am gyrsiau o'r fath yn parhau. Ymddengys bod y farn hon yn deillio o deimlad ymysg uwch-reolwyr, cyfranogwyr a swyddogion awdurdodau lleol bod prinder sgiliau iaith Gymraeg yn parhau i fod yn fater sydd angen sylw er mwyn galluogi ysgolion a cholegau i fedru cynyddu darpariaeth Cymraeg a dwyieithog.
- 6.3 Mae'r adolygiad wedi canfod bod cyfranogwyr a rheolwyr llinell wedi gweld deilliannau uniongyrchol ac anuniongyrchol o ganlyniad i'r Cynllun, er mai ond yn eithaf diweddar y mynychodd rhai ohonynt gwrs. Canfu'r gwaith maes hefyd dystiolaeth o newidiadau mewn arferion megis defnydd helaethach o Gymraeg achlysurol; mwy o hyder i ddefnyddio'r Gymraeg yn ysgrifenedig ac ar lafar; a mynd ati'n fwy systematig i fanteisio ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn yr ysgol.
- 6.4 Mae'n bwysig gwahaniaethu rhwng y deilliannau caled a meddal a gyflwynwyd. Mae'r adroddiad hwn yn aml yn disgrifio deilliannau meddal sydd, i raddau, yn oddrychol – er enghraifft cynyddu hyder ac hunan-adrodd ar welliant mewn sgiliau. Cefnogwyd hyn gan sylwadau rhai athrawon bro a oedd yn egluro

eu bod wedi gweld cynnydd mewn sgiliau iaith Gymraeg yn ystod ymweliadau i ysgolion. Serch hynny, dylid pwysleisio na fu dadansoddiad o ganlyniadau disgyblion neu ysgolion cyn ac ar ôl i gyfranogwr fynychu'r cwrs, gan nad oedd yn fwriad cymharu cyrhaeddiad cyn ac ôl-gwrs fel mesur o draweffaith y Cynllun.

Ffactorau llwyddiant ac anawsterau

6.5 Mae'r dystiolaeth a gasglwyd yn awgrymu bod y Cynllun wedi diwallu anghenion y cyfranogwyr a'u hysgolion. Mae'r adolygiad yn tybio bod y ffactorau canlynol wedi chwarae rhan allweddol yn llwyddiant ac effeithiolrwydd y Cynllun:

- Mae'n seiliedig ar egwyddor glir – sef y syniad y dylid cynnig hyfforddiant a chefnogaeth ddwys i gyfranogwyr i'w galluogi i wella eu sgiliau Cymraeg (i addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg neu i addysgu Cymraeg ail iaith), magu hyder wrth ddefnyddio'r iaith a chefnogi methodolegau addysgu. Mae hyn, yn ei dro, wedi ennyn diddordeb ystod eang o gyfranogwyr ac ysgolion o wahanol ardaloedd a gwahanol sefyllfaoedd.
- Mae'r holl randdeiliaid, yn gyfranogwyr, rheolwyr llinell a staff yr awdurdodau lleol yn ystyried bod yr hyfforddiant o safon uchel.
- Mae'r Cynllun wedi ei gynllunio mewn ffordd sy'n ei gwneud hi mor hawdd â phosibl i sefydliadau fanteisio arno, gyda gwaith papur syml, ac ad-daliadau am gostau cyflenwi ac unrhyw gostau cysylltiedig eraill.
- Mae'r cyrsiau yn dueddol o ddenu cyfranogwyr sydd â diddordeb mewn gwella eu Cymraeg ac o sefydliadau lle mae yna ymroddiad ymhlith yr uwch-dîm rheoli.

6.6 Er bod yr holl ymatebwyr (cyfranogwyr, rheolwyr llinell, yr awdurdodau lleol/consortia) yn croesawu'r gefnogaeth yn fawr, fe leisiodd lleiafrif o randdeiliaid bryderon ynghylch rhai agweddau o'r broses gynllunio. Mae rhai o'r pryderon hyn wedi'u hamlinellu isod.

- Yn ôl profiadau athrawon bro a swyddogion awdurdodau lleol a'r consortia rhanbarthol, mae dal rhywfaint o ddiffyg ymwybyddiaeth o'r Cynllun, yn rhannol am fod gymaint o gystadleuaeth am sylw penaethiaid ysgolion a'i bod hi'n anodd cael negeseuon atynt.
- Cafwyd tystiolaeth o ddiffyg cynllunio ar lefel awdurdodau/ consortia mewn rhai ardaloedd a lleisiwyd pryderon gan rai awdurdodau nad oedd ganddynt y capasiti i fwrw ati i gynllunio recriwtio ac ôl-ofalaeth yn ddigonol.
- Roedd cytundeb ymysg rhanddeiliaid mai ôl-ofalaeth oedd y man gwan yn y Cynllun. Er bod y canllawiau diweddar gan Lywodraeth Cymru wedi bod o gymorth, roedd diffyg eglurder o hyd o ran dilyniant ôl-gwrs a gwaith monitro.
- Mae awydd am ragor o hyfforddiant gan y cyfranogwyr ac roedd nifer fawr yn adrodd y byddent yn dymuno dilyn cwrs pellach. Weithiau roedd y cyfranogwyr wedi rhagweld y broses o ddysgu'r iaith/gwella sgiliau iaith fel continwwm gan ddechrau gyda'r cwrs Sabothol ac yn ymestyn i gyfleoedd pellach yn dilyn hynny: mewn gwirionedd, nid yw'r Cynllun yn rhan o unrhyw lwybr o'r fath. Efallai bod y disgwyliadau neu'r dyheadau hyn yn amlygu camddealltwriaeth ymysg lleiafrif bach o gyfranogwyr ynghylch nodau'r Cynllun. Mae'r Cynllun Sabothol yn ceisio gwella sgiliau Cymraeg er mwyn cynyddu a chefnogi ansawdd darpariaeth cyfrwng Cymraeg a dwyieithog. Er bod tystiolaeth yn dangos bod y Cynllun wedi ysgogi rhai cyfranogwyr i fynychu dosbarthiadau Cymraeg i Oedolion, nid yw'r Cynllun Sabothol yn gwrs iaith i'w gymharu gyda'r cyrsiau hynny.

Dulliau mesur traweffaith

- 6.7 Mae lle i gryfhau trefniadau monitro a mesur traweffeithiau'r Cynllun. Wrth gynnal gwerthusiadau o'r Cynllun Sabothol yn y gorffennol fe welwyd tuedd i ddibynnu yn helaeth ar adborth gan

gyfranogwyr sydd yn adrodd eu profiadau, eu lefel boddhad a'u defnydd o'r iaith Gymraeg yn dilyn y cwrs. Dyma'r dulliau a gymerwyd yn ystod yr adolygiad hwn a – heb os – mae'n cynnig tystiolaeth werthfawr ar sawl lefel. Mae'r pwyslais ar dystiolaeth ansoddol yn ein galluogi i adnabod nifer o lwyddiannau'r Cynllun (trwy lygaid cyfranogwyr unigol ac yng nghyd-destun eu hysgolion neu golegau) yn ogystal â'r rhwystrau a wynebwyd. Ond daw sawl ystyriaeth bwysig i'r amlwg:

- Ym mha gyd-destun y dylid mesur traweffaith y Cynllun yn y dyfodol? A ddylid parhau i ystyried traweffaith ar lefel y cyfranogydd / sefydliad unigol?
- A ddylid gosod pwyslais mwy uniongyrchol ar draweffaith y Cynllun Sabothol yng nghyd-destun Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg Lleol?
- Oes modd mesur cyfraniad y Cynllun, fel rhan o Gynlluniau Gwella Ysgolion, i godi safonau cyrhaeddiad dysgwyr?

6.8 Mae yna brosesau mewn lle i fonitro deilliannau'r Cynllun ar lefel y cyfranogydd / sefydliad. Mae modd ôl-syllu gan gyfeirio at ffurflenni cais ac adroddiadau cyn-gwrs i ddeall pa newidiadau a welwyd yn dilyn y cwrs o'u cymharu â'r amcanion gwreiddiol a nodwyd. Serch hynny, cyfres o enghreifftiau unigol o lwyddiannau/heriau'r Cynllun sydd gennym ni trwy'r dull hwn, yn hytrach na model sydd yn ein caniatáu i ystyried a thrafod traweffeithiau'r Cynllun yng nghyd-destun strategol ehangach. Teimlir bod gwaith pellach i'w wneud i ddatblygu'r fframwaith hwn yn llawn.

6.9 Mae canllawiau Llywodraeth Cymru yn gofyn i awdurdodau fanylu ar eu *'cynllun i gefnogi defnydd strategol a systematig o gyrsiau Cynllun Sabothol iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru (pob lefel) gan athrawon o fewn eich awdurdod lleol'*. 'Strategol' a 'systematig', yn amlwg, yw'r geiriau allweddol yma.

6.10 Mae'n ofynnol, felly, i awdurdodau lleol ystyried sut y mae'r

Cynllun Sabothol yn cefnogi eu blaenoriaethau strategol ar gyfer datblygu addysg cyfrwng Cymraeg. Dylai awdurdodau lunio rhesymeg a meini prawf ar gyfer dewis neu dargedu cyfranogwyr mewn sefydliadau penodol. Nid yw'n glir ar hyn o bryd i ba raddau y mae'r rhan fwyaf o awdurdodau yn targedu ysgolion neu gyfranogwyr mewn ffordd sydd yn strategol ac yn gyson gydag amcanion eu Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg Lleol. Dylid annog awdurdodau i ystyried (a chofnodi) yr hyn y maent yn dymuno i'r Cynllun Sabothol ei gyflawni (i'r unigolyn a hefyd i'r sefydliad) er mwyn cyfrannu at y nod o wella safonau ac ehangu defnydd o'r Gymraeg. Os nad yw awdurdodau lleol – yn ogystal â cholegau addysg bellach a darparwyr addysg seiliedig ar waith – yn ystyried y cwestiynau hyn yn barod wrth gyd-weithio gyda darparwyr y cyrsiau, mae angen iddynt wneud hynny a dylai'r broses o fonitro Cynlluniau Strategol sicrhau bod hynny'n digwydd, cyhyd â phosib.

- 6.11 Hefyd, mae angen ystyried a oes ffordd mwy systematig o fesur a yw'r Cynllun wedi cyflawni'r hyn a ddymunir iddo ei wneud, gan adnabod dangosyddion ar gyfer llwyddiant y Cynllun ar lefel leol (e.e. darpariaeth cyfrwng Cymraeg mewn pynciau newydd / nifer oriau o Gymraeg ail iaith a ddarperir / nifer yr ysgolion sydd wedi cymryd rhan yn y Cynllun).
- 6.12 Mae angen tynhau ar y broses o gynllunio a recriwtio i'r Cynllun Sabothol, gan fynnu bod awdurdodau a chonsortia rhanbarthol yn gwneud cyswllt rhwng y rheini sydd yn mynychu'r cwrs a sut y disgwylir iddynt gyfrannu tuag at flaenoriaethau strategol lleol.

Argymhellion at y dyfodol

- 6.13 ***Targedu pwrpasol a strategol: dylai Llywodraeth Cymru annog awdurdodau lleol i adnabod dangosyddion ar gyfer llwyddiant y Cynllun sydd yn cefnogi blaenoriaethau eu Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg.*** Un agwedd bwysig a ddaeth i'r amlwg yn yr ymchwil oedd y lefelau amrywiol o

dargeddu'n strategol gan yr awdurdodau lleol. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod awdurdodau lleol yn defnyddio'r Cynllun Sabothol 'yn strategol a systematig' fel modd o gefnogi a gwireddu'r blaenoriaethau a bennir yn eu Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg. Mae hyn yn cynnwys sefydlu fframwaith monitro a mesur traweffaith sydd yn pwysleisio rôl yr awdurdod i gynnig arweiniad strategol wrth gynllunio a thargeddu cyfranogiad yn ogystal â dylanwad y Cynllun ar safonau cyrhaeddiad dysgwyr.

6.14 Mae angen gwella'r lefel o gyfathrebu rhwng awdurdodau lleol/consortia rhanbarthol a'i gilydd a gyda darparwyr y cyrsiau. Roedd enghreifftiau o arferion da o gydweithio agos ar draws consortia a rhwng awdurdodau lleol a'r darparwyr. Fodd bynnag roedd hyn yn ymddangos yn anghyson; adroddai rhai awdurdodau mai prin oedd y cyswllt gyda'r darparwyr a phrin oedd eu gwybodaeth am arferion ardaloedd eraill. Awgrymwyd rhannu astudiaethau achos o brosesau recriwtio ac ôl-ofalaeth a rhannu manylion cyswllt holl randdeiliaid y Cynllun. Mae'r bwriad i sicrhau y bydd consortia rhanbarthol yn gweithio gyda darparwyr yn y dyfodol i adnabod cyfranogwyr ar gyfer y cyrsiau Sabothol ac i ddarparu ôl-ofalaeth yn gyfle pwysig i gryfhau'r Cynllun.

6.15 Dylid cymryd camau pellach i godi ymwybyddiaeth ymysg penaethiaid o gyfleoedd a buddion y Cynllun Sabothol. Hyd yma mae galw wedi bod am y cyrsiau, ond cydnabuwyd bod nifer o'r rhai a fyddai'n gymwys ddim yn ymwybodol o'r cyfle. Roedd sawl ffactor y tu ôl i hyn, ond yn bennaf teimlwyd bod dal sylw penaethiaid yn un rhwystr allweddol. Teimlwyd y dylid cryfhau sianelau cyfathrebu a hyrwyddo a chreu mwy o ddeunyddiau marchnata ar gyfer sawl cyfrwng (e-bost, papur, cylchlythyrau ac ati). Un awgrym a gyflwynwyd oedd y dylid ystyried cyflwyno cwrs byr i benaethiaid ar y testun o ddwyieithrwydd mewn ysgolion. Mae'n bosibl y byddai cwrs o'r fath, maes o law, yn sbarduno galw pellach am leoedd ar gyrsiau gan ystod ehangach o ysgolion. Serch hynny, dylid sicrhau bod unrhyw ddatblygiadau o'r fath yn gyson gydag ymdrechion i sicrhau bod

cyfranogwyr yn cael eu targedu mewn ffordd fwriadus sydd yn cefnogi Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg ar lefel leol.

- 6.16 ***Cryfhau a gwella ffocws y llwybrau ôl-ofalaeth.*** Roedd pryderon a / neu ddryswch am ddilyniant ar ôl y cyrsiau yn thema gyffredin drwy gydol y gwaith maes. Adroddwyd bod ôl-ofalaeth yn aml yn ddibynnol ar ymroddiad athrawon bro unigol ond bod prinder arian a chapasiti mewn sawl ardal yn rhwystro medru cynnig pecyn o ôl-ofalaeth llawn. Dylai pob awdurdod lleol sicrhau felly bod blaenoriaeth yn cael ei rhoi i ddarparu cefnogaeth addas ac effeithiol i gyfranogwyr.

Arwyddocâd y casgliadau yng nghyd-destun y gwerthusiad o'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg

- 6.17 Mae'r adrannau isod yn ystyried arwyddocâd ehangach y dystiolaeth o draweffaith y Cynllun Sabothol yng nghyd-destun y gwaith o werthuso'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. Mae'n ymdrin â'r cwestiynau a gyflwynwyd yn Adran 2.3 yr adroddiad hwn sydd yn cysylltu'r adolygiad gyda'r Fframwaith Gwerthuso ar gyfer y rhaglen ymchwil yn fwy eang.

A yw'r prosiect wedi cyfrannu at y nod o ddatblygu sgiliau iaith Gymraeg ymysg cyfranogwyr?

- 6.18 Fel y nodwyd ym Mhennod 4 yr adroddiad hwn, mae amcanion y Cynllun Sabothol yn cyfrannu'n glir at nodau strategol y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg. Yn benodol, mae cyswllt uniongyrchol rhwng y Cynllun a Nod Strategol 4, sydd yn nodi bod '*sicrhau gweithlu addysg cyfrwng Cymraeg sy'n darparu nifer ddigonol o ymarferwyr ar gyfer pob cyfnod addysg a hyfforddiant...yn hollbwysig o ran llwyddiant y Strategaeth hon*'. Nod y Cynllun yw datblygu sgiliau Cymraeg a meithrin hyder cyfranogwyr i fedru addysgu yn y Gymraeg neu'n ddwyieithog.
- 6.19 Mae'r Cynllun wedi'i deilwra er mwyn cynnig cyfleoedd i

gyfranogwyr ym mhob sector. Trwy addasu'r Cynllun a'i wneud yn berthnasol ar gyfer cyfranogwyr o'r Cyfnod Sylfaen i addysg bellach, mae cydnabyddiaeth o'r angen i ymateb i ofynion y gweithlu ar hyd y gwahanol gyfnodau addysg a hyfforddiant. Bydd elfennau eraill y gwerthusiad yn cynnig cyfle i ymchwilio unrhyw rwystrau a wynebwr gan ysgolion, colegau ac awdurdodau lleol wrth recriwtio ymarferwyr gyda'r sgiliau iaith Cymraeg angenrheidiol ar wahanol gyfnodau addysg statudol ac ôl-16.

6.20 Fel y nodwyd yn Adran 6.6 uchod, roedd teimlad ymysg nifer o gyfranogwyr y Cwrs Sabothol y byddent yn dymuno rhagor o hyfforddiant neu gyrsiau iaith pellach. Dylid ystyried a oes tystiolaeth o alw am hyfforddiant iaith parhaus ymysg y gweithlu addysg cyfrwng Cymraeg yn fwy eang (yn ogystal â gallu'r Cynllun i ddiwallu unrhyw anghenion pellach) neu alwadau am wahanol fodelau o hyfforddiant i gefnogi sgiliau Cymraeg. Bydd y materion hyn yn derbyn sylw pellach fel rhan o elfennau eraill y rhaglen ymchwil.

Ym mha ffordd y mae'r Cynllun wedi gwella/cefnogi'r broses o gynllunio darpariaeth?

6.21 Mae'r dystiolaeth yn dangos bod y Cynllun wedi galluogi ysgolion a cholegau i wella'r broses o gynllunio darpariaeth cyfrwng Cymraeg, gan adnabod cyfleoedd i gyflwyno darpariaeth newydd neu i ehangu defnydd o'r Gymraeg yn achlysurol. Serch hynny, cesglir yn yr adroddiad hwn bod lle i gryfhau'r cysylltiadau rhwng y Cynllun Sabothol, Grant y Gymraeg mewn Addysg a Chynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg. Tra bod nifer o awdurdodau lleol wedi mesur sgiliau iaith Gymraeg ymarferwyr dros y blynyddoedd, gofynnwyd i bob consortiwm gynnal awdit cyson o sgiliau iaith Gymraeg y gweithlu cyfredol fel rhan o waith Grant y Gymraeg mewn Addysg yn haf 2013.¹⁵ Bydd disgwyl i'r

¹⁵ Llywodraeth Cymru (2012). Grant y Gymraeg mewn Addysg 2013-14 - Canllawiau
<http://wales.gov.uk/docs/dcells/publications/130110welshedgranten.pdf>

wybodaeth hon gael ei ddefnyddio wrth adnabod ymarferwyr i fynychu cyrsiau'r Cynllun ac er mwyn cynllunio hyfforddiant arall ar lefel lleol a rhanbarthol. Bydd elfennau eraill y rhaglen ymchwil yn ystyried sut y mae awdurdodau lleol yn cynllunio gweithgareddau i gefnogi'r gweithlu a datblygiad proffesiynol parhaus i gefnogi eu Cynlluniau Strategol.

A yw'r Cynllun yn plethu â/ategu rhaglenni eraill sydd yn gysylltiedig â'r Strategaeth?

6.22 Gwelwyd tystiolaeth o gysylltiadau rhwng y Cynllun Sabothol a gwaith yr Hyrwyddwyr Dwyieithrwydd yn y sector addysg bellach. Mae Hyrwyddwyr wedi annog tiwtoriaid unigol i fynychu'r cwrs Sabothol, a hynny ar brydiau yn adlewyrchu cynlluniau colegau i ddatblygu darpariaeth mewn meysydd pwnc blaenoriaeth.

6.23 Gwelwyd hefyd enghreifftiau o dimau athrawon bro yn cydweithio gyda darparwyr y Cynllun Sabothol er mwyn cefnogi'r broses o recriwtio ymarferwyr i'r cyrsiau. Mae athrawon bro hefyd wedi mynychu rhannau o gyrsiau. Dengys hyn bod rhai awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol yn awyddus i ddefnyddio'r Cynllun i ategu Cynlluniau Strategol lleol a chynlluniau i godi safonau drwy Grant y Gymraeg mewn Addysg. Bydd y rhaglen ymchwil i werthuso'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg yn ystyried i ba raddau y mae awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol yn adnabod cyfleoedd i ddefnyddio rhaglenni sydd yn gysylltiedig â'r Strategaeth i gefnogi'r blaenoriaethau a bennir yn eu Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg a'u ceisiadau Grant y Gymraeg mewn Addysg.

A fyddai'r datblygiadau a welwyd mewn ysgolion a cholegau yn sgil y Cynllun Sabothol wedi digwydd beth bynnag?

6.24 Mae'r Cynllun Sabothol yn cynnig cyfleoedd gwerthfawr i gyfranogwyr ddatblygu sgiliau, magu hyder a derbyn cyngor

arbenigol ar fethodolegau addysgu cyfrwng Cymraeg a dwyieithog. Dengys y dystiolaeth bod y Cynllun wedi gwneud gwahaniaeth i gyfranogwyr mewn ystod o ffyrdd, gan gynnwys defnydd mwy helaeth o'r Gymraeg ar draws y cwricwlwm ac yn achlysurol. Adroddwyd bod proffil y Gymraeg mewn ysgolion a cholegau hefyd wedi cynyddu.

- 6.25 Mae'r uchod yn codi cwestiynau ynghylch yr anawsterau sydd ynghlwm â phriodoli newid neu ddatblygiadau yn eu cyfanrwydd i un ffactor neu ymyrraeth – y Cynllun Sabothol yn yr achos hwn. Gellid casglu bod y Cynllun wedi cael effaith gadarnhaol ar sgiliau Cymraeg a defnydd o'r Gymraeg ond mae'n bwysig nodi bod cyfuniad o amgylchiadau a ffactorau eraill hefyd yn dylanwadu ar agweddau at y Gymraeg ac ethos ieithyddol sefydliadau. Mae bodolaeth y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg genedlaethol, Cynlluniau Strategol Lleol a datblygiadau cwricwlaid (e.e. y Cyfnod Sylfaen, Bagloriaeth Cymru) yn enghreifftiau o ffactorau sydd yn medru dylanwadu ar ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg, safonau a datblygiadau ym maes y gweithlu.
- 6.26 Wrth ymgymryd â'r rhaglen ymchwil i werthuso'r Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg, rhaid cydnabod y cymhlethdod o ffactorau (e.e. fframweithiau newydd a gyflwynir i'r cwricwlwm, datblygiadau polisi addysg ehangach, lefel y galw am addysg Gymraeg yn lleol, polisiau a rheolaeth mewnol ysgolion, cyd-destun ieithyddol lleol) sydd yn bodoli ac sydd yn gorgyffwrdd. I ba raddau y mae'r gwahanol ffactorau hyn yn cefnogi neu'n dylanwadu ar ei gilydd? A oes dystiolaeth bod cyfuniadau o ffactorau yn helpu gwireddu nodau ac amcanion y Strategaeth? Sut y mae hyn yn amrywio yn ôl y cyd-destun lleol? Mae'r cwestiynau hyn yn cyflwyno themâu ehangach y byddwn yn dychwelyd atynt wrth fynd ati i archwilio elfennau eraill y rhaglen ymchwil.

Atodiad 1: Ystadegau mewn perthynas â'r arolwg o gyfranogwyr

Nodyn ar y sampl

Roedd 324 o gyfranogwyr wedi mynychu cyrsiau'r Cynllun ar bob lefel yn ystod y cyfnod dan sylw (Ionawr 2011-Rhagfyr 2012). Bwriadwyd yn wreiddiol gwahodd pob un o'r cyfranogwyr i lenwi holiadur ar-lein. Serch hynny, nid oedd cyfeiriadau e-bost cyfredol ar gael i 56 o gyfranogwyr ar y rhestr a gafwyd gan Lywodraeth Cymru. Anfonwyd e-bost ar y 19eg a'r 20fed o Chwefror 2013 at 268 o gyfranogwyr. Methwyd cyrraedd 43 o'r 268 drwy eu cyfeiriadau e-bost, ond ail anfonwyd at gyfeiriad cyffredinol eu hysgolion neu drwy wefan yr ysgol mewn 41 o'r achosion hynny. Roedd dau ohonynt, felly, wedi'u colli o'r sampl.

Fe allai hyd at 266 fod wedi derbyn yr e-bost yn eu gwahodd i gymryd rhan. Erbyn y 4ydd o Fawrth roedd 70 wedi ateb, felly penderfynwyd anfon nodyn atgoffa at y gweddill. Dechreuodd 162 ateb yr holiadur ond ni wnaeth pedwar ohonynt basio'r dudalen gyntaf (sef manylion cefndirol). Gwnaeth 158 ateb y cyfan neu bron bob cwestiwn. Y canran ymateb felly yw 59.4% (sef 158/266).

Lefel y cwrs

Tabl 1a: Cyfranogwyr ar y cyrsiau Sabothol rhwng Ionawr 2011 – Rhagfyr 2012 ac ymatebwyr i'r arolwg

Lefel	Nifer y cyfranogwyr	Canran o'r holl gyfranogwyr	Canran yr ymatebwyr	Nifer
Lefel uwch	115	35.5%	43%	68
<i>Lefel uwch - cwrs bloc</i>	69	21.2%	28.5%	45
<i>Lefel uwch - dysgu o bell</i>	16	5.0%	3.8%	6
<i>Lefel uwch - cwrs byr</i>	30	9.3%	10.8%	17
Lefel sylfaen	113	34.9%	40.5%	64
Lefel mynediad	96	29.6%	16.5%	26
	n=324			n=158

Ffynonellau: data Llywodraeth Cymru ac arolwg cyfranogwyr

O gymharu hyn gyda'r niferoedd a fynychodd gyrsiau yn y cyfnod Ionawr 2011 i Ragfyr 2012, gwelir bod cyfranogwyr y lefel mynediad wedi eu tangynrychioli yn yr atebion, er dylid nodi mai ymysg y grŵp yma oedd y nifer fwyaf o fylchau mewn manylion cyswllt.

Sector

Roedd mwyafrif y cyfranogwyr a fu'n rhan o'r arolwg o'r sector cynradd fel y gwelir o'r data yn y tabl isod. Cyfranogwyr o'r sector cynradd yn unig sydd yn mynychu'r cyrsiau lefel sylfaen a mynediad. Ceir traws-doriad o gyfranogwyr o wahanol sectorau yn mynychu'r cwrs uwch, a nodir yr ymatebwyr fesul sector yn Nhabl 4 yr adroddiad hwn.

Tabl 2a: Nifer yr ymatebwyr i'r holiadur fesul sector (holl gyrsiau)

Ym mha fath o sefydliad ydych chi'n gweithio? (Ymatebwyr yr holiadur)		
Sector	Canran	nifer
Ysgol gynradd	77.2%	122
Ysgol uwchradd	7.6%	12
Coleg	13.3%	21
Dysgu seiliedig ar waith	1.9%	3
		n=158

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr

Lleoliad y cwrs

Cafwyd ymatebion gan gyfranogwyr o bob lleoliad, gyda lledaeniad yr ymatebion yn cyfateb yn fras i'r niferoedd a fynychodd gyrsiau yn y lleoliadau hynny.

Tabl 3a: Nifer yr ymatebwyr i'r holiadur fesul lleoliad y cwrs

Lleoliad eich cwrs		
Opsiynau Ateb	canran	nifer
Bangor	10.1%	16
Caerdydd	22.8%	36
Caerfyrddin	17.7%	28
Coleg Powys	3.2%	5
Aberystwyth	8.9%	14
Coleg Gwent	2.5%	4
Morgannwg	10.1%	16
Coleg Llysfasi	7.6%	12
Abertawe	7.6%	12
Coleg Glannau Dyfrdwy	9.5%	15
		n=158

Ffynhonnell: arolwg cyfranogwyr a data Llywodraeth Cymru

Atodiad 2 – Yr holiadur

EICH BARN AR Y CYNLLUN SABOTHOL

Mae gwerthusiad ar y gweill o'r Cynllun Sabothol Iaith Gymraeg - cynllun y buoch chi yn rhan ohono yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Fel rhan o'r gwerthusiad rydym yn awyddus i glywed eich barn a byddwn yn ddiolchgar pe allech gwblhau'r holiadur hwn, a ddylai gymryd ryw 5 munud.

Mae'r arolwg yn cael ei gynnal ar ran Llywodraeth Cymru gan gwmni ymchwil Arad. Os hoffech fanylion pellach yna cysylltwch â [REDACTED] ar [REDACTED] neu [REDACTED]. A fydddech cystal â dychwelyd eich atebion erbyn dydd Gwener y 15fed o Fawrth? Bydd yr holl ymatebion yn cael eu trin yn gwbl gyfrinachol a ni fyddwn yn eu rhannu gydag unrhyw drydydd parti. Diolch yn fawr iawn.

YOUR VIEWS ON THE SABBATICALS SCHEME

An evaluation is underway of the Welsh Language Sabbaticals scheme, a programme you took part in during recent years. As part of this evaluation we are keen to hear your views and would be grateful if you could take the time to complete this questionnaire, which should take no more than 5 minutes.

The review is being carried out on behalf of the Welsh Government by Arad Research. If you require further information please contact [REDACTED] at Arad on [REDACTED]. Please note that the closing date for submission of responses is Friday 15th of March. Your response will be treated in the strictest confidence and no details will be forwarded to third parties. Thank you very much.

1. Eich enw / Your name

2. *Ym mha fath o sefydliad ydych chi'n gweithio? In which type of school or institution do you work?

Ysgol gynradd / Primary school

Ysgol uwchradd / Secondary school

Coleg / College

Dysgu seiliedig ar waith / Work based learning

Arall (nodwch isod) / Other (please specify)

3. Lleoliad eich cwrs / Location of your course

Bangor

Caerdydd / Cardiff

Caerfyrddin / Carmarthen

Coleg Powys / Powys College

Aberystwyth

Coleg Gwent / Gwent College

Morgannwg / Glamorgan

Coleg Llysfasi / Llysfasi College

Abertawe / Swansea

Coleg Glannau Dyfrdwy / Deeside College

- 4. Beth oedd lefel y cwrs? / At what level was the course?**
 Lefel uwch - cwrs bloc / Higher level - block course
 Lefel uwch - dysgu o bell / Higher level - distance learning
 Lefel uwch - cwrs byr / Higher level - short course
 Lefel sylfaen / Foundation Level
 Lefel mynediad / Entry Level
- 5. Beth wnaeth eich cymell i gymryd rhan yn y Cynllun Sabothol? (ticiwch bob un sy'n berthnasol) What prompted you to take part in the Sabbatical Scheme? (tick all that apply)**
 Penderfyniad personol (wedi gweld hysbyseb ayb) / Personal decision (having seen a notice etc)
 Anogaeth gan reolwr llinell / Encouragement from line manager
 Anogaeth gan ymgynghorwyr addysg neu athrawon bro'r sir / Encouragement from county education advisers or athrawon bro
 Cyfrifoldebau newydd / New responsibilities
 Nodwch sylwadau i gefnogi eich ateb / Please provide comments to support your answer
- 6. Pa baech wedi cael dewis, pa strwythur cwrs fyddai wedi bod orau gennych? Given the choice, which type of course would you have preferred?**
 Cwrs bloc – drwy'r dydd bob dydd am gyfnod / Block course - daily course over a period of time
 Diwrnod neu ddau yr wythnos dros gyfnod penodol / A day or two a week over a period of time
 Cwrs ar-lein, gyda thiwtor yn ymweld yn achlysurol / On-line course with occasional visits from a tutor
 Cwrs cyfunol, gyda rhai elfennau preswyl a gwaith ar-lein o bell / Combined course with some residential elements alongside on-line learning
 Dosbarth wythnosol wedi ei gynnal yn yr ysgol neu'n lleol e.e. ar ôl oriau ysgol
 Cyfres o weithdai ac aseiniadau ar themâu penodol / A series of workshops and assessments on particular themes
- 7. Sawl awr o addysgu cyfrwng Cymraeg/dwyieithog oeddech chi yn eu darparu CYN MYNYCHU'R cwrs Sabothol? How many hours of Welsh/bilingual teaching did you deliver BEFORE ATTENDING the Sabbaticals course?**
 Oriau cyfartalog bob wythnos (neu nodwch unrhyw fanylion pellach) / Average hours per week (or note any further details):
- 8. Sawl awr o addysgu cyfrwng Cymraeg/dwyieithog ydych chi'n eu darparu, ERS CWBLHAU'R cwrs Sabothol? How many hours of Welsh/bilingual teaching do you deliver now, SINCE COMPLETING the course?**
 Oriau cyfartalog bob wythnos (neu nodwch unrhyw fanylion pellach) / Average hours per week (or note any further details):
- 9. Nodwch yn y blwch isod unrhyw gynnydd neu newidiadau eraill ers cwblhau'r cwrs, er enghraifft gwneud mwy o ddefnydd**

o Gymraeg achlysurol neu ddefnyddio Cymraeg mwy cywir. Please use the box below to record any further progress or changes since completing the course, for example an increased use of occasional Welsh or more correct use of Welsh.

10. *Sut byddech yn graddio'r agweddau hyn o'r Cynllun? How would you rate the following aspects of the Scheme?

Gwych/Excellent Da/Good Gweddol/Fair Gwael/Poor
Amherthnasol/NA

Y cyfle i ddatblygu sgiliau iaith / The opportunity to improve Welsh-language skills

Y cyfle i ddysgu terminoleg arbenigol / The opportunity to acquire specialist terminology

Hyfforddiant ar fethodolegau addysgu cyfrwng Cymraeg a dwyieithog / Training on using Welsh-medium and bilingual teaching methodologies
Cefnogaeth ar ôl y cwrs (e.e mentora, cefnogaeth gan athrawon bro neu gan yr ysgol) / Post-course support (e.g mentoring, support from the school or from athrawon bro)

Y cyfle i gyflwyno sesiynau cyfrwng Cymraeg neu ddwyieithog o flaen y grŵp / The opportunity to deliver Welsh or bilingual sessions in front of a group

Y cyfle i baratoi adnoddau / The opportunity to prepare resources

Nodwch sylwadau i gefnogi eich ateb / Please provide comments to support your answer

11. Amlinellwch pa adnoddau a gynhyrchwyd gennych ar y cwrs a nodwch sut y mae'r rhain yn cael eu defnyddio (os yn berthnasol). Outline the teaching resources you produced whilst on the course and note how these are utilised or note if not relevant).

12. Ydy eich sefydliad yn parhau i gefnogi eich datblygiad parhaus addysgu iaith Gymraeg / dwyieithog? Does your institution continue to support your on-going development of Welsh language / bilingual teaching?

Ydy yn gryf / Yes, strongly

Ydy i raddau / Yes, to an extent

Nac ydy / No

Ddim yn gwybod / Don't know

Nodwch sylwadau i gefnogi eich ateb / Please provide comments to support your answer

13. A ydych chi wedi wynebu unrhyw rwystrau wrth ddefnyddio eich sgiliau Cymraeg ers cwblhau'r cwrs? Have you encountered any barriers to utilising your Welsh language skills since completing the course?

Yes / No

14. Ydy'r canlynol wedi eich rhwystro chi rhag defnyddio eich sgiliau ers cwblhau'r cwrs? (Ticiwch bob un sy'n briodol) Have any of the following been a barrier to utilizing your new skills since completing the course? (Please tick all that apply).

Diffyg hyder yn fy sgiliau Cymraeg / Lack of confidence in my Welsh language skills

Diffyg cyfleoedd o fewn fy sefydliad / Lack of opportunities within my workplace

Diffyg amser i baratoi sesiynau / Lack of time to prepare sessions

Diffyg cefnogaeth / Lack of support

Arall (nodwch fanylion os gwelwch yn dda) / Other (please specify)

15. Oes angen mwy o hyfforddiant neu gefnogaeth arnoch? Do you need further training or support?

Oes / Yes

Nac oes / No

Os ateboch 'oes', nodwch pa fath neu lefel / If 'yes' please note what type or level

16. Diolch i chi am gwblhau'r holiadur hwn. Fel rhan o'r adolygiad efallai byddwn yn cysylltu â chi gydag ychydig yn rhagor o gwestiynau - a ydych yn fodlon i ni gysylltu â chi?

Thank you for completing this questionnaire. We may wish contact you with a few further questions - would you be willing for us to get in touch?

Ydw / Yes

Nac ydw / No

17. Os ateboch 'ydw' - sut ddylwn gysylltu â chi? If 'yes', how should we contact you?

Rhif ffôn neu ebost / Email or 'phone number

Cliciwch 'Anfon' i orffen ac i gyflwyno'ch atebion / Click 'Submit' to finish and submit your responses.

Atodiad 3: Astudiaethau Achos

Mae'r dystiolaeth a gasglwyd yn ystod y cyfweiliadau gyda chyfranogwyr yn cael ei hystyried yng nghorff yr adroddiad. Caiff nodyn byr o brofiadau'r unigolion ei gyflwyno yma.

Cyfranogydd 'A', athro ysgol uwchradd wedi mynychu'r cwrs uwch bloc

- 20 awr o addysgu cyfrwng Cymraeg/dwyieithog cyn y cwrs; 25 awr ar ôl y cwrs.

Athro Bioleg yw 'A' a bellach yn addysgu gwyddoniaeth yn gyfan gwbl drwy'r Gymraeg - o flwyddyn 7 hyd at Safon Uwch. Mae'n dysgu ers 20 mlynedd. Mae tua 550 o blant yn yr ysgol. Saesneg yw iaith yr ysgol ond mae ffrwd Gymraeg ac erbyn hyn mae traean o blant blwyddyn 7 yn y ffrwd Gymraeg yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg. Hwn o'i gymharu â chwarter o ddisgyblion presennol blwyddyn 11. O ran y staff mae hyd at hanner yn deall Cymraeg o leiaf.

Penderfyniad personol oedd mynychu'r cwrs. Roedd yn dysgu rhywfaint trwy'r Gymraeg ynghynt, ond roedd yn awyddus i wella ei Gymraeg ac i fod yn fwy hyderus wrth ysgrifennu. Cafodd ei addysg drwy'r Saesneg yn yr 80au ac er ei fod yn siarad yr iaith yn rhugl, roedd e'n teimlo bod angen mwy o wybodaeth arno am strwythur a gramadeg y Gymraeg. Roedd e wedi siarad gyda rhywun yn y gorffennol oedd wedi mynychu'r cwrs, ond hefyd roedd posteri yn hysbysebu'r cyfleoedd yn yr ysgol yn ogystal â nifer fawr o e-byst yn dod o'r sir trwy'r tîm rheoli.

Roedd yn meddwl bod y cwrs yn 'ardderchog ym mhob agwedd' o ran cynnwys a thiwtoriaid. Mae'n llawer mwy ymwybodol erbyn hyn lle mae pobl yn baglu yn ieithyddol. Mae ei sgiliau iaith wedi gwella, ac mae'n llawer mwy hyderus yn enwedig yn ysgrifenedig. Mae e'n gweld mantais fawr i ddwyieithrwydd, ac yn gweld yr effaith ar unigolion. Mae'n rhy gynnar i ddweud os yw'r cwrs wedi cael dylanwad ar lefel cyrhaeddiad y disgyblion.

Cynigiodd y tiwtoriaid ail ymweld ag ef yn yr ysgol ond dyw e heb gysylltu nôl a'r coleg. Mae wedi derbyn tipyn o gefnogaeth gan dîm rheoli'r ysgol gan eu bod yn ymwybodol o bwysigrwydd dwyieithrwydd yr ysgol. Mae angen mwy o ddarpariaeth Gymraeg yn yr ysgol i ateb y galw.

Mae'n gweld bod adnoddau Cymraeg yn brin. Modd gweld lot o stwff ar YouTube yn Saesneg, ond ddim yn Gymraeg yn anffodus.

Ar gyfer y dyfodol mae'n ystyried cwblhau cwrs gradd yn y Gymraeg gan ei fod wedi ennill nifer o gredydau wrth ddilyn y cwrs uwch. Teimlo'n bositif iawn ar ôl mynychu'r cwrs.

Cyfranogydd 'B', athrawes ysgol uwchradd wedi mynychu'r cwrs uwch byr

- 0 awr o addysgu cyfrwng Cymraeg/dwyieithog cyn y cwrs; 0 awr ar ôl.

Mae B yn bennaeth adran Saesneg mewn ysgol Gymraeg ers 2003 ond yn dysgu yn yr ysgol ers 1995.

Roedd B wedi astudio peth Cymraeg yn yr ysgol ac fe ddysgodd Gymraeg yn oedolyn. Ei chymhelliant am fynychu'r cwrs oedd ei bod hi eisiau datblygu ei gyrfa, ac awgrym y Brifathrawes oedd mynychu'r cwrs fel ei bod hi'n ymdopi'n well gyda dyletswyddau yn ymwneud â'r uwch dîm yn yr ysgol. Roedd hi'n ddihyder yn ysgrifenedig cyn y cwrs.

Roedd hi wedi mwynhau'r cwrs yn fawr ac yn dipyn gwell nag oedd hi'n ei ddisgwyl. Teimlodd bod lefel yr iaith ar y cwrs yn uchel, tra bod sgiliau Cymraeg y cyfranogwyr yn amrywio yn sylweddol. Serch hynny, teimla ei bod hi wedi llwyddo i ddilyn cynnwys y cwrs a bod ei dealltwriaeth a gramadeg wedi gwella'n fawr. Roedd y gwaith cartref wedi'i strwythuro'n benodol ar gyfer pob myfyriwr, ac ambell dro roedd tasgau yn uniongyrchol ar y gwaith roeddent yn ei wneud yn yr ysgol ar y pryd, felly roedd yn ddefnyddiol ac yn ymarferol.

Byddai wedi hoffi mwy o amser, cwrs hirach, a dilyniant ers cwblhau'r cwrs. Mae'n dysgu Saesneg drwy'r Saesneg, ond yn cael cyswllt yn Gymraeg gyda'r plant yn y dosbarth cofrestru, trwy addysgu ar y cwrs y Bac Cymreig, a chwsr PISA ers cwblhau'r cwrs Sabothol. Mae hi hefyd yn rheoli staff yr adran ac yn cydlynu gweithgareddau disgyblion. Mae wedi cymryd dyletswyddau rheoli ychwanegol ers cwblhau'r cwrs.

O ran sgiliau mae dipyn yn fwy hyderus ar lafar ac yn ysgrifenedig ers dilyn y cwrs. Gwneud cyflwyniadau i staff yr ysgol erbyn hyn.

Mae modd cadw mewn cysylltiad â'r tiwtoriaid dros e-bost, ond heb wneud gan ei bod yn derbyn llawer iawn o gefnogaeth oddi wrth yr adran Gymraeg - sy'n hapus i gynnig cyngor iddi a chywiro a golygu ei gwaith ysgrifenedig pan fo angen. Hefyd yn defnyddio meddalwedd arbennig i'w helpu gyda'i gwaith.

Mae'n rhwystredig ar adegau gyda threigladau, ac yn tueddu i anghofio'r rheolau - byddai'n hoffi cwrs *refresher* bob hyn a hyn. Hoffai bwysleisio ei bod yn ddiolchgar dros ben o gael y cyfle i fynychu'r cwrs. Wedi gwneud gwahaniaeth mawr iddi. Dyw hi byth yn poeni mewn cyfarfodydd erbyn hyn achos mae'n deall popeth sy'n mynd ymlaen ac yn gallu cyfrannu yn hyderus.

Cyfranogydd 'C', athrawes ysgol uwchradd mewn ysgol cyfrwng

Saesneg, wedi mynychu'r cwrs uwch bloc

- 4 awr o addysgu cyfrwng Cymraeg/dwyieithog cyn y cwrs; nawr yn defnyddio Cymraeg a Saesneg ym mhob gwers.

Pennaeth ieithoedd modern mewn ysgol cyfrwng Saesneg yw C, lle mae tua hanner y staff yn Gymry Cymraeg. Dysgodd Gymraeg ar gwrs WLPAN.

Roedd ganddi gyfrifoldeb dros ddwyieithrwydd yn ei swydd flaenorol, ac fe wnaeth hi beilota cwrs NVQ Cymraeg ail iaith yn ei hysgol flaenorol.

Gweld hysbyseb yn ystafell yr athrawon wnaeth C, ac iddi hi'r apêl oedd cael ffocws ar iaith broffesiynol ac iaith yr ysgol a sut i siarad gyda rhieni a staff.

Meddyliai bod y cwrs yn arbennig o dda. Cwrs bloc 3 mis yn llawer iawn gwell na dysgu Cymraeg unwaith yr wythnos. Roedd y tiwtoriaid yn dda. Pedwar person oedd ar y cwrs, a phob un ohonynt ag anghenion gwahanol - C ar y gramadeg a'r lleill ar siarad. Rhoddodd y tiwtoriaid waith ysgrifenedig gwahanol iddynt yn dibynnu ar eu hanghenion a'u diddordebau. Mae'n credu y dylai'r cwrs fod yn orfodol i bawb gan gynnwys prifathrawon ac uwch staff sydd ddim yn dod o Gymru.

Ers cwblhau'r cwrs, mae'n addysgu dwy ferch yn ei dosbarth TGAU Almaeneg sy'n dysgu siarad Cymraeg, ac mae C yn gwneud tipyn o waith trwy gyfrwng y Gymraeg gyda nhw. Mae'n hoffi sialens wrth ddysgu plant. Mae'n annog plant yn y dosbarth i wneud pethau yn ddwyieithog e.e. blwyddyn 7 Ffrangeg, ac y mae'r plant yn ymateb yn bositif iawn. Mae hefyd yn hybu'r Gymraeg ym mhob dosbarth Ffrangeg ac Almaeneg.

Mae nawr yn gallu dilyn pob sgwrs yn y Gymraeg gyda'r staff Cymraeg, yn anffurfiol ac yn broffesiynol. Mae'n teimlo'n fwy o ran o gymuned yr ysgol. Fel ieithydd mae'n mwynhau gramadeg, ac wedi dilyn y cwrs mae'n deall mwy am reolau'r Gymraeg. Mae'r cwrs wedi helpu gyda'i gallu ysgrifenedig.

Mae wedi cael cynnig i gysylltu â'r Brifysgol dros e-bost ond heb wneud eto. Mae'r prifathro yn gefnogol a'r staff Cymraeg yn hapus iawn i siarad yn Gymraeg gyda hi, er y byddai'n hoffi cael mwy o hyfforddiant.

Cyfranogydd 'Ch', athrawes ysgol uwchradd, wedi mynychu'r cwrs uwch byr

➤ 21 awr cyn; 21 awr ar ôl.

Athrawes ymarfer corff mewn ysgol cyfrwng Cymraeg yw Ch a diffyg hyder yn ei Chymraeg oedd ei chymhelliant i fynychu'r cwrs. Er ei bod wedi bod trwy addysg Gymraeg fel disgybl, doedd hi ddim yn hyderus wrth siarad nac ysgrifennu Cymraeg. Treuliodd nifer o flynyddoedd yn dysgu mewn ysgol cyfrwng Saesneg cyn y swydd hon. Teimlai bod arni angen dysgu rheolau'r Gymraeg. Roedd athrawon eraill wedi gwneud y cwrs yn y gorffennol, ac yr oedd rhestr aros yn yr ysgol o athrawon oedd am fynd ar y cwrs.

Disgrifiodd y cwrs fel 'cwrs gwyb gyda thiworiaid arbennig oedd yn egluro'n dda'. Roedd yn hawdd iawn gofyn cwestiynau iddynt ac roedd Ch yn teimlo'n gyffyrddus yn eu cwmni. Wedi mwynhau a dysgu cymaint.

Mae'n llawer iawn mwy hyderus erbyn hyn wrth farcio gwaith y plant - nid yn unig y cynnwys ond y Gymraeg hefyd. Dyw hi ddim yn poeni wrth siarad ag athrawon eraill, ac yn ffeindio ei hunan yn cywiro nid yn unig iaith y plant, ond ei hiaith ei hunan wrth iddi siarad. Mae hi nawr yn pwyntio pethau mas i athrawon eraill yn ogystal - a disgrifia hyn fel effaith 'ricochet' y cwrs. Mae hi'n argyhoeddiedig bod hyn wedi cael effaith ar sgiliau iaith Gymraeg y plant.

Ar ôl gorffen y cwrs mae'n deall ei bod yn gallu cysylltu â'r tiwtoriaid ond ddim wedi gwneud. Mae cwrs gloywi iaith ar e-bost yn yr ysgol, ac mae'n dilyn hwnna. Mae hefyd yn gofyn i aelod o'r adran Gymraeg edrych dros ei gwaith ysgrifenedig os ydy hi am anfon rhywbeth allan, ond wedi cael adborth i ddweud mai ychydig iawn o olygu sydd angen ar ei gwaith erbyn hyn. Wedi dweud hynna mae'n teimlo y bydd hi angen ryw fath o gwrs arall i atgyfnerthu. Ar lefel bersonol mae ganddi ddau o blant ei hunan ac yn credu eu bod nhw hefyd wedi elwa ers iddi fod ar y cwrs.

Cyfranogydd 'D', athrawes ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

➤ 1 awr cyn; 4 a thri chwarter ar ôl.

Athrawes blwyddyn 1, rhan amser, yw D ac mae wedi bod yn ei swydd bresennol ers 1989.

Does neb yn siarad Cymraeg yn yr ysgol ond mae'r holl staff wedi bod ar gwrs Cymraeg y sir. Mae'r rhan fwyaf yn deall rhywfaint o Gymraeg. Clywodd am y cwrs gan ei phennaeth.

Pennaeth yr ysgol a awgymrodd y cwrs iddi: *'my Head teacher mentioned the course and when I looked into it I was excited at the possibilities and the professional development opportunities. I was given support and encouragement from the Head and the Athrawon Bro team'*.

Roedd y cwrs yn rhagorol meddai ond yn cynnwys llawer o waith caled. Roedd y tiwtoriaid i gyd yn gefnogol iawn. Roedd y cwrs yn dysgu Cymraeg i'r criw ond nid oedd yn eu dysgu i addysgu Cymraeg yn yr ysgol. Yr agwedd orau oedd gallu cymryd tymor cyfan i ffwrdd o'r ysgol a medru canolbwyntio'n llwyr ar y cwrs.

Adroddodd D bod y cwrs wedi cael effaith arni a'i bod nawr eisiau siarad Cymraeg gyda phawb, ond gan fod pawb yn yr ysgol i gyd ar yr un math o lefel, mae'n anodd iawn, ond hoffai wneud mwy.

Mae'n addysgu llawer mwy drwy gyfrwng y Gymraeg nag oedd cyn y cwrs a bellach yn deall

treigladau a llawer mwy o ramadeg Cymraeg. Teimlai bod cynnydd wedi bod yn ei chyfraniad yn yr ysgol. Eglurodd yn ei hymateb i'r holiadur, 'I use far more incidental Welsh in school. I use a far wider range of sentence patterns. I attend an evening class at Canolradd level and go to join in with Welsh conversation activities on a regular basis'. Hoffai feddwl ei bod wedi cael effaith ar lefel cyflawniad disgyblion, ond mae'n anodd iawn mesur.

Nid yw wedi cael unrhyw gefnogaeth gan ei hathrawes fro. Pan ofynnodd, dywedodd yr athrawes fro nad oeddent wedi cael gwybod y dylent roi cymorth i'r rhai a oedd wedi bod ar y cwrs. Mae'n mynychu dosbarth nos wythnosol ond mae'n ei chael yn anodd ar ôl diwrnod yn yr ysgol, er ei fod yn help i fagu hyder. Byddai cyrsiau byr dilynol yn fuddiol meddai, yn enwedig petai cyfle i dderbyn cefnogaeth bellach neu ddigwyddiadau rheolaidd gyda'r un grŵp o bobl a oedd ar y cwrs.

Cyfranogydd 'Dd', Dirprwy brifathro cynradd bellach wedi ymddeol, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

➤ **1.5 awr cyn; 2 awr ar ôl (am dymor cyn ymddeol)**

Dirprwy brifathro sydd newydd ymddeol ar ôl 22 mlynedd mewn ysgol gynradd cyfrwng Saesneg o tua 100 o blant yw Dd. Roedd ei bennaeth ac un athro arall yn gallu siarad tipyn o Gymraeg.

Ei gymhelliant oedd diddordeb yn yr iaith a chafodd anogaeth gan yr Athrawes Fro. Roedd eisoes wedi bod ar gyrsiau penodol i ddysgu rhai testunau trwy gyfrwng y Gymraeg ac wedi astudio cwrs lefel O yn y Gymraeg flynyddoedd yn gynharach.

Fe wnaeth 'fwynhau'r cwrs mas draw', ond roedd o'r farn bod y cymysgedd o alluoedd ymhlith y rhai oedd yn mynychu'r cwrs yn rhwystr, yn enwedig ar y dechrau. Roedd rhai yn ddechreuwyd pur tra bod gan eraill gryn dipyn o ddealltwriaeth o'r iaith, ac un person hyd yn oed wedi pasio lefel A yn y Gymraeg. O'r dechrau ni wnaed unrhyw wahaniaeth rhwng pobl o wahanol alluoedd, er roedd y tiwtoriaid yn gefnogol iawn o bawb drwy'r amser.

Mae wedi ennill llawer iawn o hyder ers cwblhau'r cwrs, ac wedi gwneud cais am swyddi rhan-amser pan fyddant yn dweud bod rhywfaint o wybodaeth o'r Gymraeg yn ddymunol - ni fyddai wedi gwneud hyn cyn y cwrs. Yn dilyn y cwrs mae wedi cael cynnig swyddi addysgu cynorthwyol drwy asiantaeth mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg, ond hyd yn hyn mae wedi eu gwrthod gan ei fod yn dymuno cwblhau cwrs canolradd Gymraeg yn y coleg lleol yn gyntaf.

Ar ôl dychwelyd i'r ysgol roedd cynnydd yn nifer yr oriau roedd yn eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg, cyfrannodd at ddwyieithrwydd yr ysgol trwy newid yr holl arwyddion Saesneg yn yr ysgol i rai dwyieithog, cyflwynodd eiriau Cymraeg mewn cyfarfodydd staff, bu'n gymorth i aelodau staff gyda gramadeg a bu'n arwain ei holl wasanaethau boreol yn y Gymraeg ar ôl y cwrs. Nid yw'n credu bod ei bresenoldeb ar y cwrs wedi cael effaith ar y disgyblion lefel cyrhaeddiad, ond mae'n credu bod agwedd disgyblion tuag at y Gymraeg wedi newid. Ond dim ond am dymor y bu nôl yn dysgu yn yr ysgol cyn ymddeol. Mae'n gobeithio y bydd athrawon eraill yn yr ysgol yn cael cyfle i fynd ar y cwrs.

Roedd yr ôl ofalaeth yn dda. Roedd athrawes fro yn dod mewn i'r ysgol bob 2 wythnos ac yn darparu llawer iawn o gymorth. Roedd hi hefyd yn un o'r tiwtoriaid ar y cwrs. Roedd y pennaeth yn gefnogol iawn.

Roedd y cwrs yn ddwys iawn ac yn heriol ac yn gofyn llawer o'r rheini ar y cwrs. Gosodwyd gwaith cartref bob dydd. Roedd llawer o'r gwaith yn waith grŵp, ac arweiniodd hyn at ffilmio dwy wers gan bawb. Mae hyn oll wedi helpu ei sgiliau iaith a'i hyder, ond ei fod wedi mewn gwirionedd wedi blino erbyn y diwedd!

Cyfranogydd 'E', Prifathro cynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

- **1** awr cyn; **0-1** ar ôl (bellach yn bennaeth nad yw'n addysgu)

Prifathro mewn ysgol gynradd gyda 122 o blant yw E. Mae'r ardal yn un Seisnigaidd iawn ac nid oes unrhyw siaradwyr Cymraeg ar y staff. Mae dau o'r athrawon wedi mynychu cwrs sabothol a 3 yn mynychu dosbarthiadau nos. Mae'r ymgynghorydd iaith hefyd yn cynnal sesiynau wythnosol i'r athrawon ar ôl ysgol.

Roedd ef wedi clywed am eraill oedd wedi bod ar y cwrs a'i gymhelliant oedd eisiau gwella ei sgiliau iaith. Er nad oes llawer iawn o Gymraeg ganddo mae ei rieni yn siaradwyr Cymraeg.

Roedd y cwrs yn dda iawn, ond nid yw'n hawdd, ac mae'n sicr wedi gwella ei Gymraeg. Byddai wedi gwerthfawrogi mwy o amser ar y cwrs. Roedd y tiwtoriaid yn dda iawn, ond nododd nad oedd rhai o'r myfyrwyr yn cydweld â'r holl diwtoriaid.

Bu newidiadau yn ei ddefnydd o'r Gymraeg, yn enwedig Cymraeg achlysurol e.e. gwasanaethau. Mae'n llawer mwy ymwybodol o'r iaith nawr. Mae'n credu bod y plant yn elwa ac eglurodd ei fod nawr yn gallu adnabod lefel 5 ac yn gallu cyfrannu at helpu'r disgyblion gyrraedd y lefel hon. Eglurodd hefyd yn yr holiadur bod, 'far more incidental Welsh and supportive influence on my school staff - I've been able to encourage one member of my staff to do the sabbatical and a further 4 members of staff to enrol on Welsh courses (evenings/ after school)'.

O ran ôl-ofalaeth eglurodd bod ganddynt ymgynghorydd rhagorol sy'n helpu gydag adeiladu sgiliau yn yr ysgol. Daeth grŵp o'r cwrs sabothol ato i arsylwi ei addysgu ond ni fu unrhyw gyswllt uniongyrchol eraill. Awgrymodd y Sir gynllun o efeillio ysgolion Saesneg ac ysgolion Cymraeg; ddaeth dim byd ohono yn anffodus.

Credai y byddai cwrs i benaethiaid wedi bod yn ddefnyddiol iawn. Yn y dyfodol byddai'n hoffi petai yna gyrsiau gloywi undydd bob hyn a hyn gydag aelodau o'r grŵp gwreiddiol.

Cyfranogydd 'F', Athrawes ysgol gynradd rhan amser, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

- **1.5** awr cyn; **1.5** ar ôl, ond yn adrodd bo mwy o hyder a sgiliau uwch

Athrawes ran amser blwyddyn 5 yw F ac mae'n arwain ar y pynciau ymarfer corff a Chymraeg yn yr ysgol. Mae 180 o blant yn yr ysgol ond neb arall ar y staff yn medru'r Gymraeg. Mae llawer iawn o Gymraeg achlysurol yn yr ysgol, ond yr athrawon yn ddihyder iawn.

Roedd hi'n awyddus iawn i wneud y cwrs sylfaen, a bu ar gwrs dysgu Cymraeg yn Llanbed 20 mlynedd ynghynt. Eglurodd ei chymhelliant fel, 'I became the coordinator and realised I wouldn't be able to achieve Level 5 in the school unless I improved myself'.

Disgrifiodd y cwrs fel un ardderchog, er credai bod rhai o'r tasgau yn dasgau yn ddibwynt ac amherthnasol. Roeddynt yn grŵp cymysg o 3 o athrawon iau a 9 o athrawon babanod / meithrin a daeth hyn yn dipyn o broblem wrth fwrw ati i greu sampl o ddwy wers gan bob aelod o'r grŵp. Byddai'n well os yw pob grŵp yn cynnwys naill ai athrawon iau neu fabanod.

Wedi'r cwrs mae F lawer yn fwy hyderus wrth siarad Cymraeg ac wrth ddefnyddio Cymraeg yn y dosbarth. Fodd bynnag, mae disgyblion yn ei chyrraedd ym mlwyddyn 5 gydag ychydig iawn o wybodaeth am y pethau sylfaenol yn y Gymraeg, ac mae F yn siomedig bod gan weddill y staff gyn lleied o wybodaeth o'r iaith. Mae unrhyw Gymraeg cyn blwyddyn 5 yn Gymraeg achlysurol yn unig. Mae'r ysgol yn canolbwyntio ar rifiedd a llythrennedd ar hyn o bryd a'r gobaith yw y bydd y Gymraeg yn cael sylw yn y dyfodol.

O ran ôl-ofalaeth mae'n derbyn cefnogaeth gan y pennaeth. Mae'r sir yn darparu dim ond un

cwrs Cymraeg o hanner diwrnod ar gyfer pob athro bob blwyddyn (yn arfer bod pob tymor). Anfonodd y tiwtoriaid e-bost yn cynnig cymorth, ond nid yw F wedi manteisio ar hyn hyd yma. Nid yw'r athrawon bro yn ymweld â'r ysgol oherwydd diffyg cyllid.

Mae'n teimlo bod y cwrs wedi gwneud gwahaniaeth iddi hi yn bersonol, ond nid mewn gwirionedd i'r ysgol yn ei chyfanrwydd. Mynychodd gyfarfod safoni yn yr ysgol uwchradd yn ddiweddar a sylwodd bod rhai ysgolion yn yr ardal ymhell ar y blaen o ran sgiliau iaith Gymraeg. Hoffai weld mwy o aelodau staff yn mynd ar y cwrs

Cyfranogydd 'Ff', Athro ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

➤ 1 awr cyn; 2 ar ôl

Athro blwyddyn 3 mewn ysgol gyda thua 155 o ddisgyblion yw Ff ac mae'n arwain ar Gymraeg yn yr ysgol. Nid oes siaradwyr Cymraeg ar y staff ond mae un aelod arall o'r staff â thipyn o wybodaeth o'r Gymraeg.

Gan ei fod yn arwain ar y Gymraeg roedd yn awyddus i fynd ar y cwrs. Roedd mynychu'r cwrs yn brofiad pleserus iawn. Dysgodd lawer - nid yn unig sut i addysgu'r Gymraeg fel pwnc, ond hefyd gramadeg a threigladau yr oedd wedi anwybyddu dros y blynyddoedd. Roedd y tiwtoriaid yn wych ac yn gefnogol iawn. Roedd ganddo ddigon o gyfleoedd i ddysgu gwersi i aelodau eraill y grŵp, a hefyd i arsylwi mewn ysgolion eraill. Eglurodd bod 'the opportunity to engage in teaching methodologies with other members of the course was a byproduct but very rewarding aspect of the course.' Fodd bynnag, gallai rhai o'r gweithgareddau ysgrifenedig ar y cwrs fod wedi bod yn fwy diddorol.

Dychwelodd i'r ysgol gyda'i wybodaeth o'r Gymraeg wedi gwella'n fawr, ac yn teimlo'n frwdfrydig iawn, ac mae bellach yn dysgu Cymraeg i flwyddyn 6. Mae bellach yn defnyddio'r Gymraeg bob dydd ac yn ceisio siarad yr iaith mor aml â phosibl, ac yn defnyddio ei Gymraeg gydag aelodau eraill o'r staff pan fo hynny'n bosibl. Mae ei amser yn addysgu yn y Gymraeg wedi dyblu i 2 awr yr wythnos. Mae hefyd yn monitro'r defnydd o'r Gymraeg ar draws yr ysgol, e.e. wrth gynllunio ac mewn arddangosfeydd. Mae wedi sefydlu clwb Cymraeg yn yr ysgol yn ystod yr awr ginio, ac yn trefnu gweithgareddau yn cynnwys gemau ar iPads.

Anodd dweud os yw'r cwrs wedi gwneud gwahaniaeth i lefel cyrhaeddiad y disgyblion, ond mae Ff yn gobeithio y bydd ei frwdfrydedd yn cael effaith.

Mae'n ffodus fod ganddo ddigon o gyfleoedd i ymarfer y Gymraeg gan fod ei wraig yn siarad Cymraeg. Mae'n darllen cymaint o Gymraeg ag sy'n bosibl a hoffai fynd ar gwrs arall. Byddai'n gwerthfawrogi sesiynau dilynol a hoffai hefyd gyfarfod yn fwy rheolaidd gyda'r bobl a oedd ar y cwrs gydag ef i ymarfer. Mae'r ymgynghorydd yn ymweld â'r ysgol unwaith y mis, ac mae'r pennaeth yn gefnogol iawn.

Cyfranogydd 'G', Athrawes ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

➤ 1 awr cyn; 2 awr ar ôl a mwy o Gymraeg achlysurol

Athrawes blwyddyn 2 mewn ysgol gyda thua 300 o ddisgyblion yw G ac mae wedi bod yno ers tua ugain mlynedd. Hi yw cydlynnydd y Gymraeg ond bach iawn o Gymraeg sydd ymysg y staff - mae un yn deall yr iaith.

Mae wedi ceisio dysgu Cymraeg mewn dosbarth nos yn y gorffennol ond wedi ei chael hi'n anodd. Mae ei phlant mewn addysg cyfrwng Cymraeg. Cafodd ei hannog i fynychu'r cwrs hwn gan ei phennaeth.

Roedd y tiwtoriaid yn dda, ond roedd rhannau o'r cwrs yn drwm ac yn galed iawn, ac yn llawer i ffitio fewn i un tymor. Roedd hi'n croesawu'r cyfle i ddysgu patrymau gramadeg. Yr oedd yn llawer anoddach nag yr oedd hi wedi disgwyl.

Teimlai hefyd bod gormod o asesiadau ac roedd hefyd cymysgedd o allu ar y cwrs – byddai

wedi dymuno bod pawb ar y cwrs gyda thua'r un lefel o allu â hi.

Mae'n credu bod y cwrs wedi bod o fantais i'r ysgol ac iddi hithau. Mae'n siarad llawer mwy o Gymraeg achlysurol nawr, ac yn ceisio ennyn diddordeb eraill yn yr ysgol. Mae'n defnyddio'r patrymau iaith ddysgodd ar y cwrs bob dydd, ynghyd â syniadau o'r cwrs. Mae athrawon eraill yn gofyn ei barn ar faterion yn ymwneud â'r iaith.

Mae hefyd wedi sefydlu eisteddfod ysgol ar Ddydd Gŵyl Dewi ac wedi sefydlu tystysgrifau "Da chi'n siarad Cymraeg" ar gyfer yr ysgol gyfan. Yn deall llawer mwy o Gymraeg nawr nag o'r blaen, ac mae'r rheolau yn gwneud mwy o synnwyr er bod siarad Cymraeg yn dal i fod yn anodd iawn.

O ran ôl ofalaeth mae'r pennaeth yn gefnogol iawn ac mae'n cael cefnogaeth gan athrawes fro bob pythefnos. Mae'n edrych ymlaen at gyfarfod dilynol gydag aelodau eraill o'r grŵp ym mis Mehefin ond fe hoffai fwy o gyfleoedd ar gyfer gwaith dilynol. Mae'n ystyried cwrs arall yn y dyfodol.

Cyfranogydd 'Ng', Dirprwy athrawes ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

- **1-2 awr** cyn; **2 awr** ar ôl.

Mae Ng yn ddirprwy ac yn dysgu blwyddyn 2 ers 20 mlynedd. Mae tua 400 o blant yn yr ysgol a hi sydd â gofal dros y Gymraeg ac addysg grefyddol. Yn yr ysgol mae'r athrawon i gyd yn hapus i ddysgu Cymraeg, a nifer ohonynt yn eithaf hyderus yn yr iaith. Cyn i Ng fynychu'r cwrs roedd un athrawes arall ac un cynorthwyydd wedi gwneud cwrs Sabothol a thynnwyd ei sylw at y cwrs hwn gan yr Athrawes fro.

Mae ganddi lefel O Cymraeg a dilynodd gwrs WLPAN rai blynyddoedd yn ôl. Roedd ei gallu yn ddigon da cyn y cwrs ond roedd hi'n brin ei hyder.

Roedd y tiwtoriaid yn dda iawn, a'r grŵp yn dod ymlaen yn dda gyda'i gilydd. Mwynheuodd y cwrs ac ar y dechrau roedd yn hawdd ond daeth yn anoddach. Roedd eraill yn gweld y cwrs yn anodd. Teimlai y dylid fod wedi mynd i'r afael â'r ystod o alluoedd cyn y cwrs gan fod yr ystod yn rhy eang - nid oedd rhai hyd yn oed wedi gwneud Cam 1 ac roedd Ng yn credu ei bod yn anghywir eu cynnwys ar yr un cwrs. Roedd yn teimlo hefyd bod gormod o bwysau asesïadau - yn enwedig pan oeddynt yn cael eu ffilmio.

Mae'n credu bod lefel cyrhaeddiad y plant wedi codi yn uniongyrchol o ganlyniad i'w brwdfrydedd e.e. gwelliant mewn galluoedd blwyddyn 2 wrth ddefnyddio'r person 1af a'r 2il berson, ac enwau benywaidd a gwrywaidd. Mae Ng yn gwrthio am fwy. Mae'n defnyddio llawer mwy o Gymraeg yn awr yn y dosbarth ac yn ceisio pasio ymlaen syniadau o'r cwrs. Mae aelodau eraill o'r staff yn ceisio cynnwys mwy o Gymraeg y gwasanaeth ysgol ac ati. Mae'n awyddus i'w gwneud yn fwy amlwg yn weledol bod yr ysgol hon yn ysgol yng Nghymru. Mae Cymraeg bellach wedi'i amserlennu ar gyfer 10 munud y dydd ar gyfer yr ysgol gyfan, ac mae mwy o adnoddau ar gael i bawb.

Nid oes llawer o gefnogaeth wedi bod ar ôl y cwrs. Mae cyfarfod ar y gweill gyda gweddill y grŵp ym mis Mehefin, ac mae wedi cwrdd â rhai unigolion yn gymdeithasol. Dechreuodd ddosbarth nos yn y Gymraeg, ond nid oedd yn ei chael yn fuddiol. Byddai wedi hoffi pe bai'r brifysgol wedi cynllunio dilyniant ar gyfer dosbarthiadau gyda'r nos.

Byddai'n sicr yn argymhell eraill i fynychu'r cwrs.

Cyfranogydd 'H', Athrawes ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

- **1-2 awr** cyn; **o leiaf 5 awr** ar ôl, ac 'mae elfen o Gymraeg ym mhob un o'm gwersi bellach'.

Mae H yn dysgu mewn ysgol gynradd o 75 o blant. Ysgol cyfrwng Saesneg yw hi ond mae Cymraeg ail iaith yn gryf ac mae tri athro yno sy'n Gymry Cymraeg.

Roedd H eisiau gwella ei gallu yn y Gymraeg ac roedd wedi clywed am y cwrs gan gydweithwyr eraill yn yr ardal oedd wedi mynychu. Roedd y cwrs yn wych a'r tiwtoriaid yn dda ac roedd yn addas o ran hyd.

Roedd yr elfen o baratoi adnoddau yn dda er bod y rhan fwyaf ohono ar gyfer Cyfnod Allweddol 2 a ddim mor berthnasol iddi – byddai wedi hoffi cael mwy o adnoddau wedi eu hanelu at y Cyfnod Sylfaen. Er hynny, eglurodd ar yr holiadur, *'I created 3 lessons during the course however when back in school the resources created are used in a number of lessons. I am able to re use each resource with different learning objectives. The skills which I developed whilst creating the resources are transferable across the curriculum'*.

Mae ei hyder wrth ddefnyddio'r Gymraeg wedi gwella ers y cwrs ac mae'n treulio mwy o amser yn addysgu Cymraeg ac mae cynnydd wedi bod yn ei defnydd o Gymraeg achlysurol. Ers mynychu'r cwrs mae wedi sefydlu sesiynau 'pymtheg munud sydyn o Gymraeg' ar draws yr ysgol. Teimlai bod ei disgyblion yn fwy brwdfrydig ynglŷn â'r iaith ac mae'n credu bod cyrhaeddiad y plant yn bendant wedi gwella.

Mae'r staff eraill a'r pennaeth sy'n siarad Cymraeg yn gefnogol iawn. Roedd hi ar fin mynychu diwrnod o ddilyniant yn y brifysgol ond byddai'n dymuno cael mwy o ddiwrnodau o ddilyniant a thynnu'r grŵp gwreiddiol nôl at ei gilydd.

Cyfranogydd 'I', Athrawes ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

➤ **1 awr cyn; 1-2 awr ar ôl**

Mae I yn dysgu mewn ysgol gynradd cyfrwng Saesneg ond mae nifer o'r staff yn siarad Cymraeg. Mae'n rhannu ei hamser rhwng dysgu blwyddyn 4 a phlant ag anghenion arbennig.

Roedd hi wastad wedi bod eisiau gwneud cwrs tebyg i hwn ac mae wedi bod yn mynychu dosbarthiadau nos. Derbyniodd anogaeth gan yr athrawes fro. Mae ei phlant ei hun yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg.

Roedd y cwrs yn 'wych' a hoffai petai wedi bod yn flwyddyn o hyd. Aeth y cwrs yn eithaf cymhleth yn eithaf cyflym. Roedd y tiwtoriaid yn dda ac roedd amrywiaeth o ddulliau addysgu. Roedd cydbwysedd da rhwng dysgu'r iaith yn academiaidd a chanolbwyntio ar addysgu i siwtio anghenion ysgol gynradd. Y gwaith cwrs yn dda.

Wedi'r cwrs mae I yn fwy hyderus wrth ddefnyddio'r iaith mewn sefyllfaoedd bob dydd ac mae'n deall llawer mwy. Mae'n defnyddio'r iaith yn y Dosbarth nawr, nid yn unig mewn gwersi Cymraeg ond drwy roi gwersi cyfrwng Cymraeg – e.e fe gyflwynodd wers mathemateg ar galendrau yn y Gymraeg, ac yn y gwersi Daearyddiaeth mae'n trafod yr enwau lleoedd a gwledydd yn Gymraeg. Mae hefyd mwy o Gymraeg ar furiau'r ysgol nawr ac mae I wedi newid o ddefnyddio gorchmynion dwyieithog ar yr iard i rai Cymraeg yn unig. Tybia bod ei defnydd o'r Gymraeg wedi mwy na dyblu, ac meddai bod 'lefel cyrhaeddiad y disgyblion yn sicr wedi cynyddu'.

Yn y gorffennol nid oedd Cymraeg yn cael ei ystyried yn gadarnhaol iawn yn yr Ysgol felly bu tro mawr ar fyd. Y dyddiau hyn mae'r Gymraeg yn llawer mwy o hwyl i'r plant. Mae agwedd y staff a'r plant tuag at y Gymraeg yn gwneud dysgu yn brofiad hapusach ac yn fwy cadarnhaol.

Mae wedi derbyn cefnogaeth gan yr athrawes fro a daeth tiwtor y cwrs i'r ysgol pan ofynnodd I am gymorth. Mae'r pennaeth yn gefnogol iawn ac mae athro arall ar fin dechrau'r cwrs. Roedd yn brofiad cadarnhaol iawn a hoffai fynychu cwrs pellach.

Cyfranogydd 'L', Athrawes ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

➤ **2 awr cyn; 4 awr ar ôl.**

Mae L yn athrawes mewn ysgol gynradd fawr gyda 650 o blant. Mae wedi bod yno ers 8 mlynedd a hi yw'r cydlynnydd gwyddoniaeth a llythrennedd. Mae 5 o siaradwyr Cymraeg ar y staff.

Roedd gan L ddiddordeb mewn gwella ei Chymraeg. Mae ganddi ddiddordeb mewn dwyieithrwydd ac mae wedi cwblhau gwersi nos gyda'r bwriad y bydd yn ei galluogi i ddilyn cwrs MA mewn dwyieithrwydd. Yr athrawes fro awgrymodd y cwrs Sabothol; nid oedd wedi clywed amdano cyn hynny.

Disgrifiodd y cwrs fel un 'gwyh' gyda thiwtoriaid da a chefnogol, ac roedd yn braf cael y cyfle i ganolbwyntio'n iawn ar y Gymraeg. Roedd hi o fudd cael dysgu Cymraeg yn y Gymraeg. Eglurodd bod y cwrs yn 'eich dysgu i chi godi eich disgwyliadau o'r hyn y gallwch ei wneud eich hun'. Fodd bynnag, credai y gallai'r cwrs fod wedi bod ar lefel ychydig yn uwch, gan ei bod hi a sawl un arall yn y grŵp eisoes wedi cyrraedd y safon yn y gorffennol.

Teimlai bod y cwrs yn canolbwyntio ar addysgu pob pwnc drwy gyfrwng y Gymraeg, ond mae amharodrwydd i ganiatáu hyn yn ei hysgol. Gan fod yr ysgol yn agos at y ffin â Lloegr, mae rhai rhieni a llywodraethwyr wedi dweud nad ydynt yn dymuno i'r plant i "siarad yr holl Gymraeg yma". Mae L yn credu'n gryf y dylai pob penaethiaid a dirprwy fynychu cwrs tebyg cyn eu caniatáu i arwain ysgol yng Nghymru.

Ar ôl cwblhau'r cwrs mae hi'n fwy hyderus wrth ddefnyddio'r Gymraeg, gan gynnwys deall treigladau. Mae hi'n awr yn gweld y camgymeriadau a wnaed yn y gorffennol, ac mae'r cwrs wedi gwella ei haddysgu. Mae ei lefel hi o Gymraeg wedi gwella a gall drosglwyddo hyn i'r plant. Mae'n credu bod ei grŵp blwyddyn 4 wedi gwneud cynnydd rhagorol a bod eu lefel cyrhaeddiad wedi codi yn aruthrol. Mae eu darllen ac ysgrifennu yn dda ond nawr mae angen iddi weithio ar eu sgiliau llafar yn y Gymraeg.

Nid yw wedi derbyn digon o gefnogaeth ar ôl y cwrs o fewn yr ysgol. Mae'n rhwystredig bod ysgolion yn barod i anfon staff ar gyrsiau ond heb fod yn barod i gymryd y cam tuag at ddatblygu'r Gymraeg yn yr ysgol. Awgryma y dylai fod yna sesiynau 'demo' ar gyfer penaethiaid ac uwch staff iddynt gael gweld sut mae Cymraeg yn gweithio mewn ysgolion eraill. Yn ei hysgol hi mae'n credu bo'r pennaeth yn adlewyrchu barn rhieni a'r corff llywodraethol ac ar y cyfan mae'n credu bod ysgolion yn fodlon ar ddwyieithrwydd, ond nid â dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae wedi siarad â'r tiwtoriaid sawl gwaith, ac mae myfyrwyr o gyrsiau eraill wedi bod i'r ysgol i'w arsylwi. Daeth athrawon bro i'w gweld hi ar ôl y cwrs, ond nid ydynt wedi ei gwithio ymhellach. Byddai wedi gwerthfawrogi cyrsiau dilynol.

Cyfranogydd 'LI', Athrawes ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs sylfaen

- **1 awr** cyn; **1 awr** ar ôl, ond mwy o Gymraeg achlysurol.

Mae gan LI ofal dros y cyfnod sylfaen mewn ysgol wledig fach, sydd â 40 o ddisgyblion a dau athro.

Roedd wedi manteisio ar hyfforddiant Cymraeg i athrawon ei hawdurdod lleol dros y blynyddoedd ond pan wnaeth y gwasanaeth peripatetig raddio'r ysgol i gategori oedd i dderbyn llai o gymorth gan yr athrawes fro, penderfynodd fynd ar y cwrs sabothol. Mi roedd tipyn o Gymraeg achlysurol yn yr Ysgol ond roedd yn rhaid i LI addysgu Cymraeg ar ei phen ei hun. Daw athrawes fro fewn unwaith y tymor.

Roedd yn gwrs heriol oedd yn cwmpasu llawer mewn amser byr. Roedd tipyn o'r gwaith ar yr unedau wedi eu pacio fewn tuag at y diwedd, ond teimlai bron bod ei hymennydd yn llawn erbyn y pwynt hwn. Roedd y tiwtoriaid yn wych a'r cwrs yn ddiddorol. Roedd llawer o waith cartref a pharatoi, a dim digon o amser i baratoi yn ystod y dydd. Gan fod LL yn byw yn bell o'r cwrs roedd yr amser hir iddi hi deithio i'r cwrs yn golygu bo llai o amser iddi hi fedru paratoi adref.

Roedd pwysedd i berfformio'n dda wrth ddarparu gwers sampl o flaen y gweddi.

Nid oedd digon o adnoddau ar gael ar gyfer y Cyfnod Sylfaen a themlai nad oedd digon o sylw i anghenion athrawon Cyfnod Sylfaen ar y cwrs. Hoffai hefyd petai yna ddeunyddiau dysgu Cymraeg iddi yn ei llyfrgell leol.

Mae dipyn yn fwy hyderus gyda'r Gymraeg nawr, ond nid oes neb ar gael yn yr ysgol i wirio ei Chymraeg. Mae'n medru siarad peth Cymraeg i'r unig riant iaith gyntaf Cymraeg.

Mae'n awyddus i greu ethos ac amgylchedd Cymreig. Mae'r holl arddangosfeydd yn ddwyieithog erbyn hyn a chynhaliwyd Cymanfa Ganu ar Ddydd Gwyl Dewi am y tro cyntaf. Gobeithia L1 y bydd y plant yn adeiladu ar eu sgiliau iaith Gymraeg. Mae'n teimlo bod eu Cymraeg llafar wedi gwella'n sylweddol, ond dim ond 1 wers Gymraeg a addysgir bob wythnos o hyd.

Mae wedi derbyn llawer iawn o gefnogaeth gan yr athrawes fro a threfnodd y Sir aduniad i bawb o'r cwrs. Mae ei phennaeth yn gefnogol iawn. Mae dal yn nerfus am lefelu plant blwyddyn 2 ond bydd yn cael cymorth gan yr athrawes fro.

Mewn gwirionedd nid yw yn defnyddio'r holl Gymraeg a ddysgodd ar y cwrs ac yn ddelfrydol hoffai fynychu cwrs arall er mwyn atgyfnerthu yr hyn mae wedi ei ddysgu. Roedd yn awyddus i basio ymlaen y neges 'peidiwch anghofio amdanom ni!'

Cyfranogydd 'M', Cynorthwydd ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs mynediad

- **1 sesiwn** cyn; **1 sesiwn** ar ôl, ond mwy o Gymraeg achlysurol.

Mae M yn gynorthwydd gyda'r dosbarth derbyn a blwyddyn 1. Cafodd ei annog i fynychu'r cwrs gan y pennaeth ac roedd hi'n awyddus i ddysgu mwy o Gymraeg.

Gwnaeth fwynhau'r cwrs ac roedd y tiwtoriaid yn dda. Roedd ganddi rai beirniadaethau fodd bynnag:

Cafodd llawer o amser y cwrs ei dreulio ar wneud arddangosfeydd ac adnoddau, ond yn ei hysgol hi dim ond gwaith y plant caiff ei arddangos felly doedd y posteri / deunyddiau hyn ddim o ddefnydd iddi hi;

Er bod yr amser ar y cyfrifiadur yn dda, treuliyd gormod o amser yn cymharu gwefannau.

Byddai wedi gwerthfawrogi cael eu gwtio'n fwy i siarad Cymraeg.

Bellach mae ganddi fwy o hyder wrth ddefnyddio Cymraeg gyda'r plant ac mae'n mwynhau canu caneuon Cymraeg ac ati gyda hwy. Hi a'r cynorthwydd arall sy'n addysgu Cymraeg o fewn y grŵp blwyddyn yn bennaf ac mae'n credu ei bod wedi medru cyfrannu at gynnydd yng nghyrrhaeddiad y plant ac mae'r disgyblion dipyn yn fwy brwdfrydig am y Gymraeg. Mae'r arddangosfeydd bellach bron i gyd yn ddwyieithog ac mae'n defnyddio llawer mwy o Gymraeg achlysurol. Mae wedi cyflwyno brawddeg yr wythnos i'r ysgol gyfan ers bod ar y cwrs.

Mae'r athrawes fro yn help mawr a'r pennaeth yn gefnogol. Mae'n medru cysylltu â thiworiaid y cwrs ar e-bost. Hoffai os byddai modd mynychu diwrnodau *top-up* Cymraeg a byddai'n dwlu mynychu rhagor o hyfforddiant, er byddai amser yn broblem.

Cyfranogydd 'N', Cynorthwydd ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs mynediad

➤ 2 awr cyn; 8 awr ar ôl.

Mae N yn gweithio fel cynorthwydd ar draws yr ysgol ac mae ei dyletswyddau yn cynnwys addysgu Cymraeg i flwyddyn 6. Mae 230 o ddisgyblion yn yr ysgol ac mae un aelod o'r staff yn rhugl yn y Gymraeg.

Mae ganddi Lefel A Cymraeg ond nid oedd wedi defnyddio'r iaith ers hynny. Newidiodd yrfa rai blynyddoedd nôl ac roedd hi'n dymuno dysgu geirfa fyddai'n addas ar gyfer plant ynghyd â gwella ei sgiliau iaith. Mae hefyd yn astudio am radd BA ar hyn o bryd.

Gwnaeth fwynhau'r cwrs ond teimlai bod agweddau ar goll – dylai fod mwy o bwyslais ar ganu a dysgu caneuon newydd. Gellid fod wedi defnyddio ystod ehangach o ddeunyddiau a gallai'r cwrs fod wedi bod yn fwy ymarferol – e.e. trwy gael ymweliad ag ysgol cyfrwng Cymraeg. Nid oedd y cwrs wedi cwmpasu pob dim a dylai fod wedi cynnwys rhagor o bynciau perthnasol a geirfa o amgylch y pynciau hynny.

Ers y cwrs mae'n defnyddio llawer mwy o Gymraeg, ac yn cael ei gweld fel person gwybodus am y Gymraeg yn yr ysgol. Mae wedi ailddarganfod llawer o'i sgiliau yn y Gymraeg ac mae ganddi fwy o ddealltwriaeth o'r iaith. Mae'n dysgu 5 munud o Gymraeg i sawl dosbarth bob dydd ac mae'n credu bod lefelau blwyddyn 6 wedi gwella. Sefydlodd Glwb Hwyl a Sbri ac mae wedi trefnu bod blwyddyn 6 yn ymweld â Llangrannog. Tu allan i'r dosbarth mae Cymraeg i'w weld yn fwy ar arddangosfeydd o amgylch yr ysgol. Mae N hefyd wedi cyflwyno system o docyn iaith i'r holl ysgol. Bu ymgyrch i annog athrawon i ddefnyddio mwy o Gymraeg achlysurol oherwydd y Cynllun gwella ysgol ynghyd â'i dylanwad hi ers mynychu'r cwrs - 'it's all about enjoying the language and being able to use it in the community'. Mae athrawon eraill bellach wedi gwneud cais i ddilyn cwrs.

Nid yw wedi derbyn unrhyw ôl-ofalaeth ffurfiol a'r unig gyswllt gyda'r ganolfan oedd pan ofynnwyd iddi gyflwyno i'r don nesaf ar y cwrs. Mae'r pennaeth yn gefnogol iawn ac yn awyddus iddi wneud y mwyaf o'i sgiliau newydd.

Hoffai fynychu ragor o gyrsiau Cymraeg yn y dyfodol ac yn ddelfrydol byddai yna gwrs ar lefel uwch i gynorthwywyr. Hoffai roi ar goedd ei diolch i Lywodraeth Cymru am ddarparu'r cwrs a'r cymhellion.

Cyfranogydd 'O', Cynorthwydd ysgol gynradd, wedi mynychu'r cwrs mynediad

➤ Defnyddio Cymraeg yn achlysurol cyn ac ar ôl.

Mae O yn gynorthwydd gyda'r dosbarth derbyn ac wedi bod yn gweithio yn yr ysgol ddinesig hon ers 24 mlynedd.

Mae'r pennaeth o hyd yn annog y staff i ddefnyddio Cymraeg achlysurol ac roedd dysgu Cymraeg o hyd ar ei rhestr o bethau i'w gwneud. Pan gysylltodd y coleg a'r ysgol yn rhoi gwybod am y cwrs fe wnaeth fanteisio ar y cyfle.

Roedd y cwrs yn un da iawn gyda thiworiaid ardderchog. Credai y byddai cwrs preswyl wedi bod yn well er mwyn cael eu trwytho'n llwyr yn y Gymraeg am gyfnod o amser.

Ers mynychu mae O o hyd yn cyfarch y plant yn y Gymraeg ac yn eu hannog i ateb mewn brawddegau llawn. Mae'n defnyddio mwy o Gymraeg achlysurol a chredai bod lefel cyrhaeddiad y plant wedi gwell a'u bod yn ymateb yn dda yn y Gymraeg. Ers y cwrs hefyd mae O wedi cyflwyno gwobr 'siaradwr Cymraeg yr wythnos' drwy'r ysgol.

Mae cymorth ar gael gan y tiwtoriaid ar y ffôn neu e-bost os oes angen ac mae'n derbyn gwahoddiadau i ddigwyddiadau yn y coleg yn ymwneud â'r cwrs a dysgu Cymraeg. Hoffai wneud cwrs pellach.

Cyfranogydd 'P', Darlithydd Addysg Bellach, wedi mynychu'r cwrs uwch byr

- 0 awr cyn; 7 awr ar ôl.

Darlithydd mewn Technoleg Gwybodaeth yw P ac wedi bod yn dysgu yno ers 13 mlynedd.

Cyn y cwrs roedd yn cael trafferth gyda'i dreigliadau, ond yn eithaf hyderus ar y cyfan, ond yn teimlo bod angen gwella ei Gymraeg yn gyffredinol. Roedd yn gwybod am rai oedd wedi dilyn y cwrs yn y gorffennol, ac wedi bod yn awyddus i wneud y cwrs ers amser. Roedd wedi dweud wrth yr Hyrwyddwr Dwyieithog bod diddordeb ganddo mewn dilyn y cwrs.

Cwrs ardderchog a dim byd negyddol ganddo i ddweud am y cwrs. Y dysgu'n dda iawn a'r cymorth a'r adborth yn ffantastig; y staff yn wych. Roedd pawb yn cael eu trin fel unigolion ar y cwrs, a gwaith yn cael ei osod ar eu cyfer fel unigolion. Roedd y cwrs yn addas ar gyfer dulliau dysgu mewn addysg bellach, a chawsant gyfle i ddysgu o flaen y mynychwyr eraill. Hyd y cwrs yn iawn, a doedd dim problem cael ei ryddhau i fynd ar y cwrs nac i drefnu cyflenwi. Y coleg yn gefnogol iawn.

Ers y cwrs mae wedi dechrau dysgu Cymraeg i Oedolion ac yn dysgu ar y cwrs Bagloriaeth Cymru. Lle mae'r amser a'r cyfle, mae wedi rhoi mwy o bwyslais ar ddwyieithrwydd. Mae'n addysgu ychydig yn fwy yn y Gymraeg yn y dosbarth. Pan mae'n cael cyfle, mae'n dysgu yn ddwyieithog; ond yn aml yn gweithio gydag unigolion yn y dosbarth trwy'r Gymraeg. Yn tueddu defnyddio mwy o Cysill a Cysgair ers dilyn y cwrs.

Byddai wedi bod yn dda cael sesiynau dilyniant ar ôl y cwrs. Mae wedi derbyn e-byst gan y tiwtoriaid yn cynnig help ond heb ofyn am help hyd yn hyn. Pan siaradwyd gyda P nid oedd ei dystysgrif wedi cyrraedd ac roedd yn teimlo bod angen tystiolaeth ei fod wedi dilyn y cwrs.

Cyfranogydd 'Ph', Darlithydd Addysg Bellach, wedi mynychu'r cwrs uwch byr

- 3 awr cyn; 6 awr ar ôl.

Darlithydd mewn peirianeg trin tir yw Ph mewn campws lle mae llawer o Gymraeg. Mae'n dysgu rhai dosbarthiadau amaethyddiaeth trwy'r Gymraeg a rhai'n ddwyieithog. Mae adnoddau Cymraeg ar gael i bawb ar y cwrs os ydynt yn dymuno.

Roedd Ph wedi bod trwy addysg Gymraeg ei hun 30 mlynedd yn ôl. Roedd yn adnabod rhai oedd wedi bod ar y cwrs sabothol yn y gorffennol ac yn awyddus i fynd ar y cwrs ei hunan. Roedd ei rheolwr llinell hefyd yn awyddus iddo fynd a derbyniodd anogaeth yn ogystal gan yr Hyrwyddwr Dwyieithrwydd.

Roedd y cwrs yn dda iawn. Derbyniodd 'lot fawr o gymorth gan y darlithwyr' ac roeddynt yn pwyntio'r ymarferwyr i'r cyfeiriad iawn. Roedd tipyn o waith ar gyfieithu a deall gramadeg a rheolau'r Gymraeg. Credai Ph bod y cwrs wedi newid dros y blynyddoedd. Roedd yn arfer bod yn gwrs bloc dros 3 mis, ac ni fyddai wedi gallu mynychu cwrs oedd yn ei gymryd mas o'r coleg am gyfnod mor hir. Fel roedd hi roedd hi'n eithaf anodd dod o hyd i 'slot' o amser i fynychu, ond doedd dim problem trefnu cyflenwi tra'r oedd ar y cwrs.

Mae'n defnyddio mwy o Gymraeg wrth ei waith erbyn hyn ac yn cyfieithu llawer iawn o'r cynnwys. Mae ei ramadeg yn fwy cywir. Dyw Ph ddim yn teimlo bod newid wedi bod yn ei sgiliau iaith ar lafar. Mae'n hoffi meddwl bod safon iaith y myfyrwyr yn well ers iddo fynd ar y cwrs. Ers y cwrs hefyd mae'n aelod o fwrdd dwyieithrwydd y coleg sy'n cyfarfod bob mis.

O ran ôl-ofalaeth mae'n derbyn e-byst gan staff y brifysgol yn cynnig help os oes angen ond

nid yw wedi manteisio ar hyn eto. Mae'n cael tipyn o gefnogaeth a help oddi wrth yr Hyrwyddwr Dwyieithrwydd. Mae'n gweld manteision clir o fynychu'r cwrs, ac ar lefel bersonol mae wedi bod o help iddo gyda'i blant ei hun.

Cyfranogydd 'R', Darlithydd Addysg Bellach, wedi mynychu'r cwrs uwch bloc

➤ 18 awr cyn; 18 awr ar ôl.

Darlithydd BTEC mewn Gofal Dysgu a Datblygiad Plant i fyfyrwyr ifanc yw R ac mae'n addysgu'n ddwyieithog fel arfer ond eleni mae pawb sydd ar y cwrs yn gallu siarad Cymraeg.

Dysgodd siarad Cymraeg fel oedolyn pan symudodd i Gymru i fyw ac roedd yn poeni am safon ei Chymraeg ysgrifenedig. Pan roedd ar gwrs gloywi iaith yn y gorffennol, roedd tiwtoriaid ar gael i gywiro ei hiaith wrth iddi fynd ymlaen. Ond ar ôl i'r cwrs yna orffen, roedd angen rhywun arni i gywiro ei hiaith ac i'w hatgoffa o reolau gramadeg.

Fuodd na ddim anogaeth oddi wrth yr Hyrwyddwr Dwyieithrwydd iddi fynd ar y cwrs, ond roedd yn adnabod rhywun oedd wedi bod ar y cwrs a chlywodd amdano yn y coleg. Roedd wedi ystyried gwneud cwrs ers tipyn, ond roedd cwrs yn y gorffennol yn golygu gweithio ar ei phen ei hunan o bell, ac yr oedd yn well ganddi strwythur y cwrs yma - sef wythnos lawn ar y dechrau ac ar y diwedd, a diwrnodau unigol yn y canol. Roedd y rheolwyr yn hapus iawn iddi fynd ar y cwrs ac yn falch bod y staff am wella eu sgiliau iaith.

Roedd y cwrs yn dda iawn. Roedd yn gwerthfawrogi ei bod yn medru cael ymateb yn syth ar ei gwaith oddi wrth y darlithwyr, ac mi roedd yn hawdd gofyn cwestiynau iddynt unrhyw bryd. Roedd y cwrs yn addas ar gyfer darlithwyr addysg bellach; ac yr oedd hefyd yn addas ar gyfer y dysgu mae'n gwneud allan yn y gymuned.

Nid yw'n meddwl bod newid wedi bod yn ei sgiliau iaith ers mynychu'r cwrs, ond mae ganddi well ddealltwriaeth o ddysgu dwyieithog. Mae wedi dysgu llawer o ran y gwaith ysgrifenedig. Er hyn, mae nawr yn osgoi ysgrifennu yn y Gymraeg gymaint â phosibl oherwydd ei fod yn cymryd gymaint o amser i wneud yn siŵr fod y gwaith yn gywir. Mae'n fwy parod i addasu a thrïo pethe newydd ers bod ar y cwrs. Mae'n gobeithio bod lefel cyrhaeddiad y myfyrwyr wedi gwella ers iddi fod ar y cwrs. Roedd sôn bod y coleg yn mynd i'w defnyddio hi fel model rôl i ddangos beth sy'n bosibl o ran dysgu Cymraeg, ond dyw hyn ddim wedi digwydd eto.

Os oes angen, ac os yw hi'n gofyn, mae cefnogaeth ar gael; ond does neb wedi amlinellu "dyma beth sydd ar gael". Nid oes cefnogaeth benodol gan yr Hyrwyddwr ar wahân i e-byst cyffredinol yn hysbysebu cyrsiau. Mae'n ffodus bod digon o gyfleoedd i siarad Cymraeg yn y coleg: 'mae'n iaith gymdeithasol a gallwch glywed yr iaith yn cael ei siarad ym mhobman'. Byddai wedi bod yn braf cael sesiwn dal i fyny ar ôl y cwrs er mwyn gweld awgrymiadau gan eraill oedd wedi bod ar y cwrs.

Yn ddiweddar mae wedi annog ffrind iddi sy'n athrawes gynradd i fynd ar y cwrs, ac yn awgrymu y dylai pawb wneud y cwrs.